

קובץ שיעורי הרב

חג הפסח

שיעורי מורינו ורבינו
הגאון הגדול
רבי משה שפירא זצוק"ל

נכתבו כדרך אמירתם ע"י
הרב ישראל ברונשטיין שליט"א

• בדרו •

ימותאוחות
חינוך • ייעוץ • חברה

הוצאה מיוחדת לרגל מגיפת הקורונה - פסח תש"פ

תוכן עינים

גלות הדעת..... ה
אשר הוצאתיך מארץ מצרים..... יז
סדר הזמן..... כז
ניסים..... לה
החודש שהיה אביב..... מה

גלות הדעת

"החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה", אומרים על זה חז"ל שזאת המצוה הראשונה שנצטוו ישראל. מיד אחר כך: "דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית". וכאן כתובה כל הפרשה של קרבן פסח ויציאת מצרים, הכל כתוב כהמשך לפרשה של "החודש הזה לכם".

"החודש הזה לכם" זה מה שפותח את הפרשה של יציאת מצרים. זאת המצוה הראשונה שנצטוו ישראל - וצריך להבין למה. ולא זה בלבד, אלא שמכאן מצוה זו באה פרשת יציאת מצרים. זה ונראה שיציאת מצרים היא המשך למצוה הזאת.

"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם", לכן "דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית", ובהמשך: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלקי מצרים אעשה שפטים אני ה'", כל זה כתוב כאן בפרשה המתחילה ב"החודש הזה לכם" - המצוה הראשונה שנצטוו ישראל והמצוה הפותחת את עניין יציאת מצרים.

זה בוודאי דבר שצריך בירור.

בהרבה מקומות בדברי רבותינו כתוב שעיקר גלות מצרים היתה גלות הדעת. מביאים על זה פסוק בנבואת ישעיהו (ה', י"ג): "לכן גלה עמי מבלי דעת". הדעת גלתה.

אלה המילים שנמסרו לנו ואלה מילים סתומות.

הדבר ידוע, הלשון בגמרא מסכת נדרים (דף מ"א) שם כתוב על הדעת: דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה? דא קני מה חסר דא לא קני מה קני".

"דדא ביה כולא ביה", מי שיש בו דעת - יש בו הכל. "דלא דא ביה - היינו שאין בו דעת - מה ביה? מה יש בו? אין בו כלום.

במילים אחרות: דעת זה הכל.

"דדא קני, מה חסר? דדא חסר - מה קני? מי שקנה דעת, לא חסר לו דבר. ומי שלא קנה דעת - מה קנה? אין לו שום קנין! הכל חסר ערך לעומת הקנין הזה שנקרא "דעת".

כאן מלמדים אותנו: "לכן גלה עמי מבלי דעת" שהגלות היא אבדן הדעת. במילים של רבותינו הגלות היא גלות של הדעת, כאילו הדעת נמצאת ברשות אחרת ומשועבדת רק אליה. הדעת בגלות. מכיוון שהדעת היא הכול - כמו שראינו - נמצאת כאן בתמצית, הגלות כולה.

עוד למדנו מזה שאם הדעת לא היתה בגלות, לא היה לגלות על מה לחול, כי מי שהדעת שלו היא בת חורין - הוא לא משועבד לשום דבר. דדא ביה - כולא ביה.

צריך קצת להבין. עצם המושג "דעת" צריך ביאור.

ההשכלה כולה נמצאת בשלימות. 'ההשכלה' הכוונה לתפיסת המציאות. תפקידו של השכל לתפוס אמיתויות ומציאויות ולתפוס אותם נכון. לתפוס אמת.

השכל כשלעצמו נמצא בשלימות בחכמה ובבינה.

על הפסוק: "ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה", מבאר רש"י: "בחכמה" - מה שאדם שומע מאחרים ולמד. "ובתבונה" - מבין דבר מלבו, מתוך דברים שלמד. ע"כ. היינו שמתוך אותו דבר חכמה שקיבלתי, אני

מוציא דבר ועוד דבר. זה עניינה של הבינה.

תפיסת הדבר עצמו והאפשרות של הבנת דבר, אלה הם ה"חכמה" וה"בינה". כאן בעצם מונחת כל ההשכלה כולה. כל התפקיד של השכל.

מה נשאר לדבר המרכזי והעיקרי, הדבר שבלעדיו אין כלום ומה נשאר לעניין שנקרא "דעת".

הפירוש כמו שמתבאר בדברי רבותינו הראשונים ש"דעת", עניינה רוח הקודש. רש"י מבאר ש"חכמה" זה מה שאדם מקבל מאחרים, "בינה" פירושו מבין דבר מלבו, מתוך דברים שלמד. "ובדעת" - רוח הקודש.

מה עניינה של רוח הקודש לכאן.

אנו יודעים שכל נער שהגיע למצוות יש לו דעת. זה הנושא: בר דעת או לא בר דעת. ברש"י כתוב "ובדעת" - רוח הקודש. זה נראה משהו זר. מחד זו מעלה עליונה שיש אותה למעטים מעטים, ומאידך אנו יודעים ש"דעת" זה תנאי הכרחי בגדלות. "בר דעת" זה דבר הכרחי כדי להיות מחויב במצוות, וכדי להיות בר הכי לפעול חליות קידושין, מכר, נדרים והקדשות [שם מועיל גם מופלא הסמוך לאיש]

'דעת' זה דבר ששייך לכל אחד. "ובדעת" - רוח הקדש.

באיזה מקום אנו משתמשים בדבר הזה שנקרא "דעת". איפה נקודת החיבור שבינינו ובין הדעת? מה מקומה של הדעת במערכת השכל והתפיסה שלנו? בהשכלה שלנו, איפה מקומה של הדעת?

הדבר ידוע שהדעת היא מימד נוסף. היא דבר נוסף על ה"חכמה" שאדם שומע מאחרים, ועל ה"תבונה" שהאדם מבין דבר מתוך דבר. פירוש המושג "דעת", כמו שידוע שבכל מקום בתורה שבכתב זה "חיבור".

הכוונה היא כך, כשאדם מבין דבר או כשאדם מקבל דבר כדבר חכמה שמתקבל אצלו מאחרים, הוא קולט את מה שנמסר לו, או שהוא קולט ומעמיק ומבין דבר מתוך דבר.

להכריע. מכל מה שאני יודע או מבין הדברים אכן שקולים. פעולת הדעת כאן למצוא איזה שהיא הכרעה בדבר שהוא באמת מסופק.

העניין הזה הוא באמת עמוק. השאלה היא עקרונית. איזה סוג כוח זה? ומהו? אולי ניגש לזה דרך משל, שהמשל הזה - הוא הדבר בעצמו.

הגמרא אומרת בסוף פרק ראשון של נדה (דף כ' ע"ב) שהיו קוראים לרבי אליעזר בן פדת "מרא דארעא דישראל". הוא היה ראש חכמי ארץ ישראל. ואמאי קרו ליה "מרא דארעא דישראל", כתוב בגמרא שהיה לו כוח מיוחד בהכרעה בספק מסויים. בתורה כתוב: "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך". בספק שנקרא בלשון התורה "בין דם לדם", היתה לו אפשרות הכרעה על ידי ריח. כך כתוב בגמרא, ארחיה - הריח בו. הוא היה יכול לדון על פי הריח.

ממה נפשך, אם יש דבר כזה, אפשר ללמד גם לאחרים. ריח זה דבר די מובחן. בני אדם יודעים להבדיל בין ריח כזה לאחר. בדרך כלל בני אדם מבינים אחד את השני כשאומרים שיש כאן ריח טוב או ריח רע. כולם מריחים פחות או יותר אותו דבר. אם הדבר מובחן ויש לו ריח אחר, אז ניתן ללמד את זה. מה כאן הסוד שמחמתו נקרא רבי אליעזר "מרא דארעא דישראל".

בגמרא (סנהדרין צ"ג ע"ב) כתוב: בר כוזיבא מלך תרתין שנים ופלגא אמר להו לרבנן אנא משיח. אמרו ליה במשיח כתיב דמורח ודאין, נחזי אנן אי מורח ודאין כיון דחזיוהו דלא מורח ודאין קטלוהו.

כשרצו לבדוק את בן כוזיבא כיון שהיתה סברא גדולה אצל החכמים הגדולים שהוא המלך המשיח, בדקו אותו אם הוא מסוגל לדון על פי ריח. אותו בדקו לא "בין דם לדם" אלא "בין דין לדין". שנים אוחזין בטלית זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי. המלך המשיח האמתי והנכון, יכול לדון את השאלה הזאת לפי הריח. אלה דברים סתומים ונראה כמעשה כשפים. מה ריח עושה פה? איך הריח פותר בעיה של שנים אוחזין בטלית.

לזה אין עדיין כל שייכות ונגיעה לעצם חייו של אותו אדם. התפיסה היא תפיסה והיא נמצאת כמציאות לעצמה. הכוח הזה שנקרא "דעת" הוא לְחַבֵּר. אם זאת המציאות האמיתית, הדבר הזה מצורף לעצם חיי. אם הדבר הזה קבוע בדעתי באופן מוחלט, אז אני אחראי לו בחיי. לעצם החיים. זה החיבור.

כשאני יודע דבר אני יודע אותו. אם קבלתי דבר, קלטתי דבר או נמסר לי דבר והבנתי אותו, אז הוא נשאר.

ה"דעת" היא מערכת מיוחדת שמצרפת את כל אותם מושגים שנתבררו אצלי כאמיתות, דברי אמת, והיא מצרפת אותם אלי. אל עצמי. אם זה כך - אז אני חי אותו.

נתבונן. אנו יודעים שיש ספיקות. דברים שהם לא מוכרעים. יש פנים לכאן ופנים לכאן. הדין שצריך לדון דין, חייב להכריע. אם הוא מכריע מראה - מה טוב. אם הוא טועה הוא נקרא "טועה בדבר משנה".

אבל יש הרבה פעמים שאין ראייה של ממש שאפשר לסמוך עליה. כאן חייבים להפעיל שיקול דעת. הדעת שוקלת, ואם היא שוקלת - היא גם מכרעת. זה תפקידה של הדעת לשקול ולהכריע. איפה המשקל ואיפה ההכרעה. לאן הדבר נוטה.

בגמרא בתחילת פרק גיד הנשה (דף צ' ע"ב), יש ספק אם איסור זה נוהג בירך של ימין או של שמאל, או של שניהם וכתוב בגמרא: "הדעת מכרעת בשל ימין", והגמרא מסתפקת אם זה מדעת תורה או מדעת נוטה.

יש כאן קושי עקרוני. אם הדבר הוא ספק ויש פנים לכאן ולכאן, אין לי ראייה, והדברים לא מפורשים, אם כן מהיכן אני מוצא את הכוח במערכת השכלית שלי להכריע בדבר שהוא בעצם ספק. מנין לי הכוח להכריע בספיקות.

אם הדבר ספק הוא לא ידוע. אם יש איזו הכרעה ברורה אז הדבר פשוט וברור, כמו כמה זה חמש ועוד שבע... תספור ותמצא! אבל דברים שהם באמת ספיקות - מנין יש אפשרות להכריע? הרי הדבר שקול!

הכוונה שהדבר שקול במערכת חכמה ובינה, אבל הדעת במימד שלה כן יכולה

בבריאת האדם כתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה". כביכול, באותו מקום שבו בורא העולם נפח את הנשמה, במקום הזה בורא העולם הטביע את הטבע שאותה נשמה שהיא 'נשמת חיים', יש בה כוח להבחין בין דבר חי לדבר שפירש מחיים.

לעולם - זה הכלל - כל דבר חי ריחו טוב, וכל דבר שפירש מחיים - ריחו רע. כל דבר שהיה חי ופרש מחיים, זה נקרא "פָּרָשׁ" דבר שריחו רע. את הכוח הזה כביכול בורא העולם הטביע במקום שהוא נפח את נשמת החיים עצמה. שם נקלטת ההבחנה איפה יש חיים ואיפה יש פרישה מחיים.

הדעת היא הצירוף של כל דברי האמת שקבלתי ושהבנתי ושנתפסים אצלי כאמת. כשאני מצרפם לחיים, אני חי אותם. לא רק יודע ומבין אותם, אלא אני חי אותם. כל מקום שאתה מוצא חיים, היינו כל מקום שבו נמצאת נקודת העיקר של החיים, במקום הזה נמצאת נקודת הבחנה בין מה שהוא חי לדבר שפירש מהחיים. כשהדבר לא נכון - הוא לא אמת. כשהדבר הוא כנגד הדעת, הכוונה שהוא כנגד החיים.

אם אין לנו כוח בהשכלה לברר או להכריע בספק המסוים, שהוא ספק שקול, אפשר כך ואפשר כך, מצד ההשכלה והתפיסה הדברים שקולים אבל כאן מצטרף מימד נוסף: אם זאת אמת - אז אני חי את הדבר הזה. אם אינו אמת - הדבר הזה פורש מהחיים. זה לא חי.

ההשכלה לבד לא יכולה לתפוס הכרעה בין שני דברים שמבחינת החכמה והבינה הם שקולים, אבל הדעת יודעת מה לקלוט ומה לפלוט. החיים פולטים את מה שלא מצטרף, והם מצרפים לעצמם את מה שחי. כאן נמצא הכוח שנקרא "דעת", הכוח שיכול להכריע גם בספיקות.

הספיקות שייכים למערכת של ההשכלה. שם נמצאים דברים לא מוכרעים ולא ברורים. אבל החיים עצמם מבחינים. הכוח שיש לאדם שהאמת היא חייו. ברגע שהדבר נתפס כאמת אז אני חי אותו.

זה מעין אותה הכרעה של 'מורח ודאין', לדון על פי ריח, פירוש, לדון על פי תחושת חיים. זה כבר יותר חזק. ונתפס בצורה כמעט אובייקטיבית. זה נדחה

אצלי מלכתחילה ולא מצטרף לחיים. אין לו את הריח של חיים.

כאן שורש אותו כוח מיוחד שהוא לא בדיוק שייך למערכת ההשכלה, אבל זאת הקליטה החזקה ביותר. הקליטה היא הצירוף לעצם החיים.

מאד שכיח בדברי חז"ל גם בלשונות שאנו משתמשים בהם הצירוף של "גלוי וידוע". מה הכוונה. אלו הם שתי צורות של קליטה. כשהדבר "גלוי" הוא נתפס בכוחות הקליטה הרגילים: חכמה ובינה. ולפעמים גם נתפס בחוש, אם הוא גלוי ממש. "ידוע" זו תפיסה אחרת. הדבר הזה נתפס מפני שאני יודע!

ידוע התפיסה בזמן שהדבר אינו גלוי. זה מימד בפני עצמו. זאת תפיסה מסוג אחר. לא האינטלקט מכריע כאן אלא החיים עצמם מכריעים. הדבר הזה חי או לא. כאן נמצאת ההכרעה של הדעת.

עוד דוגמא באיזה מקום זה נוגע. אנחנו מכירים את עצמנו, ואנחנו יודעים היטב שהמידות שלנו לא מתוקנות. הם פגומות. הם רעות. כשפוגעים במישהו פגיעה כל שהיא הוא מסוגל לכעוס עד כדי יציאה מהכלים, צריך הרבה כוח לשמור על עצמו לא לצאת מהכלים ולהשתולל. אדם מבוגר, אפילו זקן, יכול להיראות בשעת כעס כמו ילד קטן שלקחו ממנו צעצוע, הוא ירעיש ויהפוך את העולם, כך לבושתו אנו נראים.

אם רוצים לפנות אל אדם בשעת כעסו ולדבר אתו דברי-שכל להסביר לו שזה לא יפה כך להתנהג, לפעמים הפונה מתחייב נפשו... זה מביש, אך זאת עובדה.

הדרך היחידה והאופן היחיד לתקן מידות באמת זה רק הכוח שנקרא "דעת". אם האמיתות מצורפות לחיים עצמם, אז אני חי כמו שמתחייב מהאמת. שום דברי-שכל לא ישפיעו. חבל להשחית מילים לשווא.

כשהאדם לא בשעת כעסו, הוא יעלב אם תדבר אתו על זה בכלל, ואם הוא בשעת כעסו - הוא יכעס. כך שאין שום מקום לפעול משהו על ידי דיבורים של שכל. הם לא יעזרו. המידות הם הילדים הקטנים שאנחנו. התגובות הם של ילד שלקחו ממנו צעצוע. מה שמשתנה עם הגיל זה סוג הצעצוע. יש צעצועים קטנים ויש צעצועים מאד גדולים, אך שאינם שונים בעצם.

כשאנו חיים אצל עם שמרכז החיים שלו הוא "בשר חמורים" ו"זרמת סוסים" אז הדעת בגלות. הדעת בגלות הכוונה שהיא לא יכולה ולא מסוגלת לפעול. היא לא מסוגלת לחבר שום דבר לחיים, בזמן שהחיים שאנו חיים בתוכם הם לגמרי מסוג הפוך. דבר שהוא ההיפך הגמור מחיים שנקבעים על פי האמת. החיים נקבעים על פי הדם ולא על פי האמת.

כבר הזכרנו פה כמה פעמים את דברי המהר"ל שבכמה מקומות מפרש את השם "אדם". במקום אחד הוא אומר שזה על שם "אֲדָמָה", במקום אחר הוא מפרש: על שם דמיון, "אֲדָמָה". במקום אחר הוא אומר שאדם נקרא כך כי יש בו "א" שיכול לשלוט על ה"דם".

בגמרא במסכת שבת (ק"ד ע"א) כתוב אל"ף אלף חכמה אלף בינה. "אלף" היינו "הבן". יש משהו שיכול לאלף את הדם. א' שיכול לשלוט על הדם. זה נקרא "אדם".

נסה להבין. איך הדעת יוצאת מהגלות. כשהמדובר בדעת, מדברים פה על דבר שהוא העיקר שהכל כלול בו. 'דא ביה כולא ביה'.

מערכת הזמן קיימת בכל העולם כולו. נשאל כל אדם מכל באי עולם: מה זה זמן? יענה: זמן זה המשך. כשדבר קיים ויש לו זמן, פירוש שניתנה לו אפשרות להמשך. כך נראה זמן.

בלשון הקודש פירוש המילה "זמן", מלשון "הזמנה" כמו שידוע בלשון הגמרא הזמנה מילתא או לאו מילתא. היינו שאני מכין דבר ומייעד אותו לתכלית כזאת או כזאת. אני מייחד דבר מסויים לתכלית מסוימת. מי שהזמין עור לעשות ממנו תפילין, רצועות או בתים, או קלף לספר תורה, ההזמנה לגוף הקדושה לכו"ע מילתא.

הזמנה לתשמישי קדושה, כגון נרתיק של תפילין זה תלוי במחלוקת אם הזמנה מילתא או לאו מילתא. "הזמנה" פירוש ליעד את הדבר לאיזה תכלית.

הזמן בעולם הוא המשך אך הזמן שלנו, הוא נקודת מוצא לקראת תכלית. הזמן שלנו הוא ההיפך הגמור מהמשך. אנו לא ממשיכים שום דבר, אלא מתחילים

זה עצוב מאד אבל אנו כולנו יודעים שהעובדות הן כך.

המידות לא גדלו אתנו. המידות נשארו 'הילדים הקטנים' שבתוכנו. הם לא גדלים עם השכל. הם גדלים עם הדעת.

אדם יכול להיות חריף מאד, בקיא מאד, מעמיק מאד, הכל במערכת השכלית. חזק בחכמה ובתבונה, אולם גם כשהוא עושה בחריפות רבה, כשאין דעת אינו יוצא אף פעם מהקטנות. לכן כדי להיות גדול - במינימום של גדול, בר מצוה - צריך בעד דעת. הגדלות באה עם דעת.

סימני הגדלות הם עד כמה שאותו נבדק מסוגל למה שנקרא בתורה "חיבור".

כל מי שמוצא את עצמו דומה מאד לילד קטן, והמבחן הוא לא נפלא ולא רחוק ולא מעבר לים, המבחן נמצא יום יום, חיים ביחד בני אדם ומישהו פוגע פגיעה כלשהיא, פגיעה שהיתה יכולה להיות לא מורגשת, והפוגע כלל לא יודע שהוא פגע. כל אחד ואחד 'לידע איניש בנפשיה' עם איזה מחשבות, תכניות ומזימות הוא מגיב. מה עולה לו לראש. איזה רעיונות. לעיתים קרובות מאד, אחר בקשת הסליחה, עולה בדעת מחשבות רצח. לא בפועל, אבל שיבוא מישהו חזק ויקח אותו מהעולם. אנו לא רוצחים, אז למה אנו מגיבים ככה? כאן נמצאת הדעת.

נחזור לגלות מצרים "לכן גלה עמי מבלי דעת", הגלות היא גלות של הדעת. בהחלט היתה הרבה חכמה במצרים. חכמה זו כתובה גם בתורה שבכתב. חכמה גדולה. הרבה חכמה והרבה תבונה אבל החיים של מצרים היו "בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם". שם היו החיים.

חז"ל אומרים על הפסוק: "כבד לב פרעה" שליבו נעשה כבד. כאותו איבר שנקרא כבד. ליבו של פרעה הפך ונהיה כבד.

הדם נמצא בכבד. הגמרא אומרת כבד כוליה דמא. כולו דם. "כי הדם הוא הנפש". הנפש נמצאת בכבד כמו שכתוב בנפש החיים שהכבד הוא הנושא של הנפש. הלב הוא הנושא של הרוח, והמוח הוא הנושא של הנשמה.

"הדם הוא הנפש". מי שחי חיי 'כבד', אז חייו הם חיים של דם. הדם מטבעו רותח. גם מתאוה בלי פרופורציות וגם משתולל בלי פרופורציות. "כבד לב פרעה".

והולכים לקראת. אנו לא ממשיכים הלאה ממה שהיה אלא הולכים לקראת מה שיהיה.

בשום שפה בעולם לא מחברים את המילה "זמן" עם המושג "זמן" שבלשון הקודש. המושג "זמן" בלשון הקודש מלמד שאנו לא פה כהמשך של מה שהיה. מי שממשיך את מה שהיה הוא לא חי. זה לא חיים. חיים שכל עצמם זה המשך תלויים במחלוקת אם מפרכסת היא כחיה או אינה כחיה. זה פרכוס. המשך של חיים שהיו.

חיים זה חיים שהם לא המשך. החידוש במושג "זמן" זה שהחיים עצם עניינם זה הליכה לקראת. זה פירוש המושג "חיים" אנו הולכים אל... וכל המהלך הוא מהלך מכוון לתכלית.

הזמן שאנו חיים אותו כעת הוא מכין עתיד. מה שאנו עושים פה כאן ועכשיו אנו מתכוונים לעתיד.

עבר שהוא ממשיך לא שייך לדבר בו על שום חידוש. זה המשך, והמשך זה היפך חידוש. דבר שהוא לא המשך אלא הליכה לקראת עתיד - זה כולו חידוש - החודש הזה לכם.

יציאת מצרים היתה לידה, כמו שמפורש בכתוב: "ומולדותיך ביום הולדת אותך", עד: "ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמין ואמר לך בדמין חיי ואמר לך בדמין חיי". כלל ישראל נולד ביציאת מצרים. הלידה היתה חיים חדשים.

היינו כבר בני אדם חיים, ונולדנו עוד פעם. פירוש הדבר שהלידה של יציאת מצרים זה לידה לחיים חדשים שלא היו לנו קודם לכן. מציאות אחרת של חיים.

המציאות הזאת של חיים נקראת בלשון חז"ל, בלשון הברכה, ובלשון הכתובים: "חיי עולם נטע בתוכנו". כל עצמה של יציאת מצרים היתה "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". יצאנו ממצרים כדי לקבל תורה. פירוש לקבל את אותם 'חיי עולם' שבזרע העולם נטע בתוכנו.

אלו הם החיים שקבלנו. חיים שהם ההיפך מכל צורת חיים בעולם. חיים שמרכז הכובד שלהם ונקודת העיקר שלהם נמצאת בעתיד.

הזמן בעולם הוא לא כזה. המימד של העתיד הוא מה שבני אדם מקווים ומחכים, אבל עצם הזמן זה העבר וההווה, המשך של מה שהיה. כך נראית גלות מצרים. ולחיים כאלה אי אפשר לצרף את האמת. אין אפשרות להוציא לפועל או לחיות את הדעת. אי אפשר. הדעת נולדה ובאה לעולם עם יציאת מצרים עם פרשת "החודש הזה לכם". הזמן זה עצם החיים. כשהחיים הם המשך, זה נקרא לחיות את ההווה כשהחיים הם הזמנה - אנו חיים את העתיד.

אנו יודעים שעתיד הקב"ה לחדש את עולמו. אנו צריכים לחיות עכשיו ולהכין את עצמנו עכשיו ולהזמין את אותו חידוש שהקב"ה יחדש את עולמו ולחיות לקראת זה את החיים שלנו עכשיו. זה נקרא שאנו חיים בזמן ולא בהמשך.

כאן, כמו שאמרנו, נמצאת הגאולה של הדעת, וממילא כאן נמצאת גם יציאת מצרים וזאת בעצם המצוה הראשונה שנצטוו ישראל.

זה דבר פשוט וברור וכמעט מובן מאליה שהמצוה הראשונה שנצטוו ישראל היא זו, כיון שמצוה ניתנת לבר דעת. רק בר דעת יכול להיות מצוה, והמצוה הזאת היא המצוה של עצם הדעת. עניינה של המצוה הזאת שאומרים למי שהוא בר הכי להיות בן דעת. אומרים לו: 'תהיה בר דעת'.

"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם", תחיה את הזמן כמו שכתוב בגמרא 'ישראל דקדישנהו לזמנים', אנו מקדשים את הזמנים, כמו שכל "הזמנה" זה "הקדש", כך אנו מייחדים את הזמן לאותו עתיד. הקדשנו בזה את הזמן.

מה שמזהירים אותנו רבותינו לחיות את גלות מצרים ואת גאולת מצרים. את גלות מצרים אנו חיים למהדרין... אבל הציווי הגדול זה להזכיר בכל יום פעמיים את יציאת מצרים, להזכיר את יציאת מצרים ולחיות את יציאת מצרים. ביום ובלילה בלילה וביום.

זה מה שרצינו לבאר. ה' יעזור שנצליח בזה.

אשר הוצאתיך מארץ מצרים

הגלויות שאנחנו עברנו ועוברים הם ארבעת המלכויות כמו שידוע. גלות מצרים לא נמנית בסדר הגלויות. גלות מצרים עומדת לעצמה.

כתוב בדברי הרב האר"י ז"ל כאן בתחילת שמות שמצרים נקראת "כתרא דמסאבותא" - הכתר של כל הדברים הרעים שהמלכויות מייצגות.

כל מלכות מייצגת משהו רע. "תהו ובהו וחושך על פני תהום" אלו ארבעה דברים רעים וחז"ל דורשים זאת על ארבע המלכויות. "תהו" - כנגד בבל. "בהו", משורש המילה "בהלה" חז"ל דורשים על הפסוק "ויבהילו להביא את המן", שזו מלכות מבוהלת, גלות פרס. "חושך" זו מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל ו"תהום" זו גלות אדום הגלות בה אנו עדיין נמצאים.

מצרים נמצאת מעבר להם. היא הכתר של כל קומת הרע.

בספר דניאל נאמר על בבל: אנת הוא רישא דדהבא. בבל עומדת כנגד הראש. בדברי הרב האר"י ז"ל כתוב שכנגד שתי הזרועות עומדות פרס ומדי. כנגד הגוף עומדת מלכות יון. כנגד שתי הרגליים - ישמעאל ועשיו.

זאת הקומה השלימה של המלכויות שלקחו מאתנו את המלכות ואנחנו אצלם בגלות.

המקום של מצרים זה מעל לראש. הכתר. הוא המכתיר את כל הקומה הזאת.

הכתר תמיד נחשב כשורש שממנו משתלשלת כל הקומה כולה.

כיון שאנו עסוקים בגלות מצרים, צריך לתת את הדעת להבין מהי נקודת הרע, נקודת ה"כתר" שממנה משתלשלות כל המלכויות. כתרו של ה"אדם בליעל", כמו שמכנים זאת חז"ל. הקומה של ה"אנטי אדם".

התורה מתחילה בפרשת השבוע "וארא אלא אברהם אל יצחק ואל יעקב", ושם כתוב שם של ההנהגה שכביכול איתה התנהג הקב"ה עם האבות. כמו שכתוב בדברי הרמב"ן א-ל ושם ש-ד-י זהו השם שבו כביכול הקב"ה משדד [-מווסת ומסדר] את כוחות הטבע. שינויים של מערכת טבע אחרת אין בשם הזה.

זה הפירוש "ושמי ה' [-שם הוי"ה] וגו' לא נודעתי להם", כביכול לא נגליתי להם במידה האמתית, שכביכול הבטחתי ולא קיימתי, את המידה האמתית הם לא זכו לגלות. את זה כביכול בורא העולם רצה לתת לנו ביציאת מצרים. במידה זו נמצא הקיום של כל ההבטחות. אבל לאבות לא נודעתי בשם הזה כיון שכביכול הבטחתי ולא קיימתי.

הגילוי נקרא הקיום של כל ההבטחות.

כיון שאנו רואים שהשם צריך היה להתגלות יחד עם יציאת מצרים. גאולת מצרים היא זו שהביאה את הגילוי של השם המפורש. השם הזה הגיע לעולם יחד עם גאולת מצרים שהיתה מכח השם הזה.

בפסוק כתוב שמשה רבינו שאל: "ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם", מה אענה אם נשלחתי לבני ישראל להגיד להם שאוציא אותם ממצרים - ושיאלו אותי מה שמו. היינו באיזה שם תהיה הגאולה?

בורא העולם אמר לו שני שמות "אהי-ה", [שם שאסור להגות בפה] ואת שם הוי"ה. ויחד עם זה אמר "זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור". הגמרא אומרת "לעלם" כתיב, אסור להגות את השם הזה רק כ"ג ביוה"כ מזכיר אותו עשר פעמים. ורק במקדש.

בעולם השם הזה נעלם. "זה שמי לעלם".

פירוש הדבר שהטומאה של מצרים היתה "אי אפשרות" שהשם הזה יתגלה. שם זה ניתן להתגלות רק כאשר יצאנו ממצרים.

מצרים נחשבת למי שעומד כנגד הגילוי של השם הזה.

כאשר משה רבינו בא בשליחות בורא העולם אל פרעה ואומר שלח את עמי ויעבדני, עונה לו פרעה "לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח".

כפי הנראה כאן נמצאת הטומאה הגדולה של מצרים. שם זה כפי שכתוב ברא"ש סוף פרק יוה"כ, שם דן בשאלה מהו השם המפורש שהכ"ג מזכיר ביוה"כ ומסיק [וכך ההכרעה של כל הראשונים] שזה השם המפורש, הוי"ה, והוא השם שכל השמות כולם נאצלים ממנו.

כל השמות כולם הם שמות של הנהגות. הנהגת חסד יש להם שם. הנהגת דין יש לה שם. וכן הלאה בכל המידות כולם. יש שם אחד ששם זה הוא על המציאות עצמה, עצם ההיות.

הטומאה של מצרים לא מאפשרת לגלות את המציאות האמתית. לא שהם לא חיים במציאות האמתית. אלא עצם קיומם של מצרים המשעבדת, לא מאפשרת גילוי של שם הוי"ה.

המכות, והפועל היוצא - יציאת מצרים, רק אז נתגלה שם זה.

חז"ל אומרים על הפסוק: "פתחי לי אחותי רעייתי יונתי תמתי", תמתי - תאומתי. ואומרים חז"ל: לא אני גדול ממנה ולא היא גדולה ממני. זה המושג של תאומים.

בנבואת יחזקאל יציאת מצרים נקראת "לידה". "מולדותיך ביום הולדת". באותה נבואה כתוב שלא נעשה בנוול הזה שום דבר מהדברים שנעשים בנוולדים רגילים. "לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת" ובהמשך כתוב: "ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמך ואמר לך בדמך חיי ואמר לך בדמך חיי". זה הפסוק שחז"ל דורשים על דם פסח ודם מילה.

הלידה שלנו היתה ביציאת מצרים. אז נולדנו.

"או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי", כרועה המכניס ידו למעי בהמה ומנסה ליילד אותה. זו פעולה של מיילדת. "לקחת לו גוי מקרב גוי". זאת יציאת מצרים.

יחד עם הלידה שלנו נולד השם. זה הפירוש תאומתי, לא אני גדול ממנה ולא היא גדולה ממני. נולדנו יחד. כלל ישראל נולד כאשר נתגלה השם המפורש שכל השמות נאצלים ממנו.

כאן צריך למצוא ולהבין כי כאן טמונה הטומאה הגדולה של מצרים.

על מצרים נאמר: "התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו האומר לי יאורי ואני עשיתיני". אני עשיתי את עצמי. אני בראתי את עצמי.

אם משהו ישמע דבר כזה מפי אדם, היום, הוא ישלח אותו לרופא. מי שאומר דבר כזה ברצינות ומתכוון לזה - אלה דברי הבל. אבל זה כתוב במפורש והם האמינו בזה והם היו חכמים גדולים.

זה הדבר הנורא ביותר שאף אחד אחר לא הגיע לשפלות כזאת. הוא תפס את עצמו כמחויב המציאות. כלומר לא תתכן מציאות בלעדי.

כל אלה שעשו עצמם אלוהות היו עובדי ע"ז ותפסו עצמם ככוח מסוים שהוא שליט על דבר זה או אחר. אלה עובדים למים ואלה לאש. וכו', כל אחד ואחד -הנקודה שחסרה לו, אליה הוא התייחס ואותה הוא עבד. הדבר שנתפס בעיניו כמקיים אותו וזה הכוח ממנו הוא יונק את חיותו. כל עובדי ע"ז עובדים לכח מסוים וכל כח מסוים לא יכול להיות נתפס כמחויב המציאות. מחויב המציאות זה המציאות עצמה. כל נמצא המציאות עצמה יכולה להיות בלעדיו. מחויב המציאות פירוש שהוא תופס את עצמו כמציאות עצמה.

פרעה שעשה עצמו אלוהות עשה זאת בנוסח של "אני עשיתיני", הכוונה שהוא ידע בדיוק שהיה יום הולדת פרעה, הוא ידע שהוא נולד ולא תמיד היה, אלה אופנים של פשיטת צורה אבל הוא מחויב המציאות. המציאות מחייבת שהוא יהיה - אחרת המציאות לא קיימת.

כביכול על בורא העולם כתוב בלשון הרמב"ם בהלכה השניה ביד החזקה הלכות

יסודי התורה פרק א' הלכה ב': ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות.

עד למקום הזה הטומאה של פרעה הגיעה. זה נקרא ה"כתר" של כל המערכת של הרע.

לא שייך שיהיה עיוות גדול יותר מזה. קלקול גדול יותר.

כל יתר אלה שעשו עצמם ע"ז היה זה בין יתר הע"ז. הגמרא בסוף מנחות אומרת שכל עובדי אלילים קוראים לבורא העולם "אלוק דאלוהיא". אלוקי האלוהים. כולם יודעים שהע"ז המסוימת הזאת היא לא המציאות עצמה, אלא יש מציאות מעליה - אלוקי האלוהים.

פרעה אומר "לא ידעתי את ה'", הכוונה שבשבילי זה לא קיים. השם הזה הוא כביכול הגילוי שבורא העולם, הוא המציאות עצמה, ורק הוא. אנו מאמינים באמונה שלימה שכל הכוחות הם שלו וממנו. אין לכוחות הללו כח משל עצמם. לא שייך לפנות אליהם ולבקש מהם - אין להם כח!

על הפסוק "וסרתם ועבדתם אלוהים אחרים" אומר רש"י: שהם אחרים לעובדיהם. צועק אליו ואינו עונוהו נמצא עשוי לו כנכרי.

זה השם הגרוע ביותר: "אחרים", אנו קוראים להם "אלוהים אחרים" מה אומרת המילה הזאת?

במילים אחרות זה "זר". עבודה זרה. "זר" זה משהו אחר.

השורש של המילה "אחר" בלשון הקודש זה חיבור בין בני אדם, כאשר הם מפנים את פניהם זה לזה, "פנים בפנים דיבר ה' עמכם". פנים בפנים זה חיבור. כאשר אין חיבור כזה - פירוש שהוא זר. פניו למקום אחר.

"פנים" פירוש שהוא פונה אליו. "אחר" פירוש שהוא מפנה לו את גבו והולך ממנו. נמצא שזה עיקר השקר שבע"ז - עשוי לו כנכרי. הוא אחר. תמיד. אין לך למי לפנות כי "לפנות" זה אל פנים. מי שמפנה לשני את אחוריו פירוש הדבר שהוא אינו מקשיב לו והוא ממנו והלאה. עשוי לו כנכרי.

זה הטומאה של פרעה, הכתר של כל קומת הרע. כל הגלויות, כל אחת מייצגת כוח רע אחד. פרעה מייצג מציאות של שקר. הוא חי במציאות אחרת. "לי יאורי ואני עשיתיני".

היאור, אותו יאור שממנו מצרים ניזונת ומתפרנסת, כל מה שיש במצרים זה מכח היאור. "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק".

אנו לומדים א"כ, שנקודת העיקר בגאולת מצרים, הלידה שלנו, היא באה יחד עם הלידה כביכול של מציאותו יתברך, אמיתת מציאותו. זה מה שמתבאר ומתפרש מתוך שם הוי"ה.

נולדנו ביחד. אנחנו, וכביכול שמו יתברך בהתגלותו האמתית - נולדנו יחד.

כבר הזכרנו כאן שהמידה האמתית, אמת. חז"ל מחייבים אותנו כאשר אנו מזכירים יציאת מצרים פעמיים בכל יום, אנו מצרפים אליה את המילה "אמת". בפסוק כתוב "אני ה' אלוהיכם" ואנו נצטוונו להוסיף ולצרף את המילה "אמת" שהיא תחילתה של התפילה שבאה אח"כ. אנו מצרפים את המילה "אמת" להזכרה של יציאת מצרים.

בגמרא כתוב על "אמת" א- ראש האותיות, מ - אמצע האותיות. ת - סוף האותיות.

יש לנו עשרים ושבע אותיות שהם בדיבור ובכתיבה. עשרים ושתיים אותיות של דיבור ואותיות סופיות של כתיבה. האות מ' היא נקודת האמצע.

המושג אמת עניינו שמתחילה ועד סוף הוא אמת. רוב הדברים בעולם נעצרים באמצע. דברים שנעצרים באמצע הם דברים מסופקים ולא ודאיים.

כאשר האמת לא מגיעה עד הסוף זה לא אמת אלא "אם". אם יתמלאו התנאים הדבר יהיה ואם לא - לא יהיה. אמת היינו שהתמלאו כל התנאים והדבר התקיים עד הסוף.

אין כאן "אם". אין כאן משהו תלוי, אין כאן "אולי כן ואולי לא".

אנו לא מזכירים כראוי את יציאת מצרים אם לא נוסיף אליה את ה"אמת". הדבר

מקויים ושלם והגיע עד הסוף.

כאן אנו צריכים להבין. בטור מובא מה צריך האדם לכון בשם שהכתיב שלו הוא הוי"ה, ומביא הטור שיש לכון: היה הוה ויהיה. פירוש הדבר בפשטות היה אתמול, הוה היום ויהיה מחר. כאן כאשר מתכוונים להבין ולפרש לעצמנו ולהתכוין מהו שם הוי"ה. והכוונה שה"היה" וה"הוה" וה"יהיה" הם לא בחילוקי זמנים אלא מציאות שלימה שהעתיד נמצא בה כמו שהעבר וההווה נמצאים בה. מציאות שלימה הכוללת עבר הוה ועתיד.

"מציאות" שכוללת בה את החלל והזמן. "נמצאים" נמצאים בתוך מסגרת של חלל וזמן.

שורש קיום כל ההבטחות כולם נמצא ביציאת מצרים. כשם שגלות מצרים כוללת בתוכה את כל הגלויות, כך יציאת מצרים כוללת בתוכה את כל הגאולות.

על הגאולה שאנו מחכים לה בכל יום נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". היא תצטרף למה שכבר קיים.

"אמת ויציב ונכון וקיים".

לכן בכלל יציאת מצרים, כשם אנו מזכירים יחד עם יציאת מצרים "העושה נפלאות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר", מה זה הדברים האלה? "השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלינו", והעובדה השניה זה: "המדריכנו על במות אויבינו, וירם קרננו על כל שונאינו". זה עתיד הכלול בהווה.

העובדה שאנו עדיין לא רואים את זה כי אנו נתונים תחת הזמן. הזמן עדיין לא הגיע אבל הבטחותיו של בורא העולם הם הווה תמיד. הם תמיד קיימות. הבטחתו כאילו היא עשויה.

מצות האמונה כתובה ב"אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", להאמין ולדעת.

מה שאנו חייבים לדעת זה כל מה שעולה ויוצא מיציאת מצרים. כל זה בכלל חובת האמונה שלנו.

יציאת מצרים פירושה לצאת, כמו שכתוב בספר הזוהר שהמילה מצרים זה כאילו כתוב מיצר - ים. מיצר זה הצרה הגדולה ביותר. "והצר לך בכל בכל שעריך".

ארץ מצרים שמה אותנו במציאות שהיא לא מקום אלא "מיצר".

על הגאולה כתוב: "הרחיבי מקום אהלך", הכוונה - תצאי ממצרים. לצאת ממצרים פירוש הדבר להיכנס למציאות האמתית. למציאות שאין בה גבולות של עבר הווה ועתיד, אלא הכל נמצא.

המציאות עצמה היא בלי גבול. אנו עברנו ביציאת מצרים להיות בתוך המציאות האמתית.

אדם שמקיים את מצות זכירת יציאת מצרים בכל יום באמת, אדם כזה זה נחשב שהוא כבר נגאל. כל הצרות שיש במערכת הזאת לא פוגעים בעצם המציאות שלו, כי היא מערכת יותר גבוהה בלי גבול.

זהו החיבור שלנו כביכול ובין מציאותו יתברך. שמו, השם המפורש, הוא השם שנקרא עלינו.

בגמרא בפסחים דף נ' כתוב על הפסוק "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", אטו האידנא לאו אחד הוא? אלא לא כעולם הזה העוה"ב בעוה"ז לא כשם שאני נכתב אני נקרא, [אפשר לכתוב את השם, יש לו מציאות בעולם, אבל אנו לא יכולים לצרף את זה לחיינו. אנו לא יכולים להגות את זה] ביום ההוא כשם שאני נכתב אני נקרא. זה הכוונה "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

כאשר יצאנו ממצרים קבלנו קיום המבטל את כל המיצרים כולם.

החובה שלנו להזכיר יציאת מצרים פעמיים ביום, גם בימים וגם בלילות, פירוש שאנו חייבים לחיות את זה - כל חיינו.

עד ליום ש"לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה", אנו חייבים לזכור את יציאת מצרים בשני אופנים, ביום ובלילה. ביום אנו רואים, "להגיד בבוקר חסדך" ובלילה אנו מאמינים - "ואמונתך בלילות".

למי שמתבונן במה שאנו אומרים ביום ומה שאנו אומרים בלילה נראה שבלילה

אנו רואים יותר ממה שאנו רואים ביום. ביום אנו יכולים לספר את מה שאנו רואים, אבל בלילה שלא רואים כלום - אנו חיים באמונה. ראייה היא מאד מוגבלת אבל אמונה אין לה גבול.

בלשון הגר"א כתוב: "אמונת ישראל שבה אנו משיגים את אין סוף". האמונה זה הכלי בו ניתן לצאת מכל הגבולות ולהשיג את אין סוף.

"אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

זה הדבר שרצינו היום קצת לזכור את יציאת מצרים להשתדל להבין, לחיות ולהתחבר למה שהתגלה לנו בארץ מצרים. ה' יעזור שיתקיים בנו במהרה "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

סדר הזמן

המושג "גלות", פירושו שדבר נמצא שלא במקומו. יש פה עיוות בדבר עצמו. דבר שהוא שלא במקומו - בהכרח הוא משהו אחר. הדבר כולל את כל המעלות. למשל, נשתמש בלשון של הפייטן [רבינו גרשום מאור הגולה] בפיוט הנאמר בימים נוראים ומדבר על החורבן והגלות, על המצב בו אנו נמצאים: "העיר הקודש והמחוזות היו לחרפה ולביזות וכל מחמדיה טבועות וגנוזות". כל המעלות שהיו בעיר ירושלים טבועות וגנוזות.

פירוש "טבועות" הכוונה שהם קבלו צורה אחרת. "גנוזות" היינו שהם אינם.

כל המעלות של ירושלים, עיר מלוכה, עיר הצדק, קריה נאמנה, עשרה קבין יופי ירדו לעולם ט' נטלה ירושלים, ירושלים היא מקום הנבואה, כל המעלות. חלק מהמעלות האלה נעלמו ואינן קיימות יותר. נבואה ורוח הקודש נגנזו ואינם. יתר הדברים שינו את צורתם.

הכל התעוות והשתנה. מה שהיה נקרא פעם יופי, היום זה כיעור, מה שהיה נקרא פעם כיעור עד לגועל נפש - היום זה יופי...

כל מה שטוב - התעוות. כל מה שצריך להיות טוב - נהיה רע, ולהיפך. גם טוב ורע, גם יפה ומכוער, ואפשר לומר כך גם על אמת ושקר.

מה שהיה נתפס בעבר, כאשר היינו במקומו - כאמת לאמיתה, נתפס היום כשקר.

אח"כ נתווסף החידוש שאנו חיים עד היום, והוא הביא אותנו עד לסף אבדון סופי. רחמנא יצילנו מ"יאכלם חודש את חלקיהם" הזה.

כל חידוש בא לפתור משהו ולחדש את פני עם ישראל. כל חידוש כזה אנו אוכלים אותו. ה' ירחם עלינו שנצא מזה בשלום אבל לזה צריך ניסים.

כך אנו נראים. היו צריכים ללמוד זאת מגלות מצרים. היינו צריכים ללמוד שכל גאולה צריכה חידוש כעין "החודש הזה לכם", כל חידוש אחר גורם ל"יאכלם חודש את חלקיהם".

אם אנו רואים ש"ויקם מלך חדש" זה הגלות, ו"החודש הזה לכם" זה הגאולה, אנו רואים שבנושא זה נמצאים גם הגלות וגם הגאולה. נשתדל להבין מה הנקודה והענין האמתי במושג חידוש. שהוא המרכז שגם הגלות וגם הגאולה תלויים בו.

הגמרא במסכת קדושין בדף ל' אומרת: "יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו". אין אפשרות להתגבר על יצר. האופן איך הוא מתגבר עלינו זה בכח החידוש. הוא מתחדש בכל יום, וכדי להתגבר צריך סייעתא דשמיא.

במקום אחר בקדושין כתוב: בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. יצר הרע מתגבר עלינו בכח חידוש. כל אחד חי עם המציאות הזאת. תמיד היצר מראה פנים כאילו חדשות. כל בר דעת שיבדוק את מה שיש ליצר להציע, המושג הרחוק ביותר מכל מה שהוא מציע זה חידוש. אין לו שום חידוש. אין לו מה להציע. דברים נדושים שכבר היו. הכח שלו הוא להעמיד זאת כאילו זה דבר חדש. את זה עדיין לא טעמנו. אך אין הבדל בין זה לבין אלפי הדברים הדומים לו - כבר ראינו וניסינו. אין בזה שום חידוש. אך כוחו של היצר להעמיד את הדבר כחדש. להעמיד פנים כמחדש.

משמע שבלי הכח הזה הפיתויים שלו היו לא יעילים. באמת לבר דעת אין פה שום נקודה של חידוש. כלום. אנו יודעים כבר לאן זה מוביל ולאן זה מגיע.

ומה שהיה נתפס כשקר - נתפס היום כאמת. כך זה הגלות. כל דבר נכון וטוב לא נמצא במקומו. הוא במקום הפוך. במקום שאינו "לא מקומו" אלא "כנגד מקומו".

כך נראית הגלות. וזה פירוש המילים "וכל מחמדיה טבועות וגנוזות". כל המערכות קבלו פנים אחרות. מעוותות. הם חלים אבל שלא במקומם. במקום לייצג את מה שהם, הם מייצגים משהו אחר.

יש נקודה אחת שכפי הנראה זה הדבר העיקרי. אם אנו רוצים לדעת מהי נקודת העיקר בגלות ומהי נקודת העיקר בגאולה. על מה חלה הגלות בעצם ומהיכן צומחת הגאולה. נתבונן בגלות ובגאולת מצרים. יש דבר מוזר. הגלות התחילה ב"ויקם מלך חדש". הגאולה התחילה ב"החודש הזה לכם". זה לא במקרה.

הגלות התחילה בצורה מסויימת של חידוש. נעשה משהו חדש. הגלות היתה שיבוש בעניין של חידוש. לשון המדרש על הפסוק "ויקם מלך חדש": רבנן פתחין פתחא להאי קרא (הושע ה'): "בה" בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חודש [- חודש אב. רש"י שם] את חלקיהם" ללמדך כשמת יוסף הפרו ברית מילה אמרו נהיה כמצרים, מכאן אתה למד שמשה מלך ביציאתן ממצרים וכיון שעשו כן, הפך הקב"ה האהבה שהיו המצריים אוהבין אותן לשנאה שנאמר (תהלים ק"ה) "הפך לבם לשנוא עמו להתנכל בעבדיו" לקיים מה שנאמר (הושע ה') "עתה יאכלם חודש את חלקיהם". "מלך חדש" שעמד וחדש עליהם גזרותיו. ע"כ.

החידוש הזה שחדשו, כלל ישראל שבאותה עת, בהחלטתם להפר ברית מילה ואמרו נהיה כמצרים, דבר זה גרם ש"עתה יאכלם חודש את חלקיהם". חידוש זה גרם שתתחיל הגלות במצרים. מכאן "ויקם מלך חדש".

אנו כולנו יודעים ומכירים את זה היטב. היה חידוש אחד שנתחדש בעם ישראל, בר מינן לקרוא לזה חידוש, לפני מאתים וחמישים שנה, מה שחידשה ההשכלה, וזה הביא למה שהביא. "יאכלם חודש את חלקיהם". אותו חידוש פנים. עם ישראל רצה לחדש את פניו. רבים מבני ישראל רצו לחדש את פני כלל ישראל. חידוש זה הביא את מה שהביא. אח"כ היו המהפכות שרצו להפוך את העולם והמונים מבני ישראל הצטרפו לחידוש הזה.

כפי הנראה "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין", פירושו שהתורה כולה חידוש. כל מי שטעם פעם טעם של דברי תורה, תפיסה חדשה והשגה חדשה יודע מה נקרא חידוש באמת. יודע מהי הרגשה של משהו חדש שבאמת אף פעם לא טעמתי.

"בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין", היינו לתפוס באמת איפה נמצאת נקודת החידוש וכאשר מבינים באמת - כל יתר הדברים מאבדים את כל הטעם.

זה מה שחז"ל מגלים. רק מפני שיצרו של אדם מתחדש בכל יום, רק עם הכח הזה היצר הרע מסוגל להתגבר. כל מי שלוקח את העוקץ הזה של החידוש ממה שיש לו להציע, לוקח את כל הטעם מהצעתו. אין לו שום דבר אחר.

אלה הם מערכות שחוזרות על עצמם שוב ושוב, וכל מי שעושה זאת שלוש פעמים ברציפות יותר קרובה, הדברים מגעילים אותו עד לזרא. זה מעורר רק בחילה. אני מדבר על כל ההצעות של אותו יצר.

ברגע שנקודת החידוש יורדת, הדברים הופכים להיות דברים בטלים. ההצעה הופכת להיות כעלבון.

החידוש נמצא במקום אחר. המושג "חיים" פירושו חידוש.

המושג "חיים" דומה למעיין של מים חיים. הנביעה היא דבר בלתי פוסק. בכל רגע הדבר נובע לא כהמשך הנביעה הקודמת אלא דבר חדש. החיים נתפסים כנביעה מתמדת. כל מי שחי המשך של רגע קודם, רק מפני שהוא חי קודם זה נקרא פרכוס. על זה דנו חז"ל בהגדרתו. כמו זנב הלטאה. החיים הללו הם לא חיים. חיים פירושו שהדבר נובע כעת. הוא חי עכשיו. ולא כהמשך של קודם. החיים הם חידוש בכל הרף עין. נביעה מתחדשת.

החיים בעצם הם חידוש. והחיים האלה, המות לא חל עליהם. הוא אינו יכול להם. והם דבר קבוע ומתמיד. המושג "מוות" שאנו מכירים, הוא משום שאנו מלבישים את החיים על החיבור שבין הנשמה לגוף ואנו מצרפים גם את הגוף לעצם החיים. כאילו. כאשר הדבר הזה מפסיק זה מתפרש כמוות. אך החיים עצמם לא מתים.

הזכרנו כבר שכתוב בפסוק "לא אמות כי אחיה", "כי" משמש בארבע לשונות. לא

אמות אלא אחיה, זה משפט תפל שאינו אומר כלום. ע"כ ש"כי" זה לא מתפרש בלשון "אלא", אלא בלשון "דהא". החיים לא מתים ומתחדשים בכל הרף עין תמיד. החיים של עכשיו הם לא החיים של רגע קודם.

פה נמצא החידוש. עכשיו אנו מבינים. היצר הרע שמתחדש בכל יום, פירוש שלכל ההצעות שלו הוא מנסה לתת פנים שאלה הם החיים עצמם. הדבר הוא שקר. מי שמתבונן בזה, הדבר הוא עלבון לאינטליגנציה מינימאלית. לתת פנים של חיים למה שאותו "יצרו של אדם" מציע. לטענתו אלה הם החיים עצמם והרי חיים הם דבר שמתחדש.

הגלות היא פגיעה בעצם החיים. הגלות מעמידה את נקודת החידוש על מערכת לא נכונה. כל בר דעת מבין ששורש הגלות זה לא שגלות באה מפני שמלכות זו או אחרת משתלטת עלינו. המלכות מייצגת את אותו מלך זקן וכסיל. יש לו מלכויות שהם חיילותיו. בלשון חז"ל: "חיילותיו של שטן". אנו נענשים בגלות כאשר אנחנו שמים את עצמנו תחת מלכות שהיא לא המלכות האמיתית שלנו. מכח זה אנו נענשים בגלות.

כל תפיסה של חידוש מזויף, היא שורש הגלות. בזה אנו יוצאים ממקומנו האמיתי ועוברים למציאות אחרת. כך אנו עוברים לרשות אחרת.

מזכירים תמיד את דברי רש"י בתחילת פירוש התורה: "לא היה צריך להתחיל אלא מ"החודש הזה לכם", שהיא המצוה הראשונה שנצטוו ישראל". זו המצוה הראשונה כי הדבר מדבר על עצם החיים. לצאת מחידוש מזויף לחידוש אמיתי.

הזמן שאנו חיים בו, התחדש ביציאת מצרים למערכת אחרת של זמן. בעוד שהזמן בעולם זה המשך, אנו מותחים את העבר הלאה, הזמן שנוצר ביציאת מצרים זהו הזמן החדש. הזמן הנקרא "חודש".

המושג "זמן" עצמו הוא "הליכה לקראת". שית אלפי שנים קאי עלמא ועתיד הקב"ה לחדש את עולמו. זמן שכל כולו הולך לקראת עתיד. כל רגע הוא הכנה למה שיבוא. העתיד האמיתי זה "עתיד הקב"ה לחדש את עולמו". כל רגע אנו מתקרבים אל אותו חידוש.

על הפסוק "החודש הזה לכם" אומרים חז"ל במדרש: כשיצאו ישראל ממצרים אמר להם הקב"ה אין לכם חודש אחר גדול מזה, לפיכך נקרא "ראשון", שנאמר: "ראש חדשים". ע"כ.

"אין לכם חודש אחר גדול מזה". מה הכוונה?

אנו תמיד חוזרים על דברי הגמרא שכאשר חז"ל משתמשים במילה: "גדול" כוונתם למה שכתוב בבבא מציעא, לא גדול - גדול ממש, ולא קטן - קטן ממש, אלא גדול וסמוך על שלחן אחרים, נקרא: קטן. קטן וסמוך על שלחן עצמו, נקרא: גדול.

החודש הזה הוא החודש שכל החודשים כולם נסמכים עליו. הם סמוכים על שלחנו של החידוש הזה. זה החידוש הגדול של יציאת מצרים. הגילוי הגדול של מה שהתחדש ביציאת מצרים.

סדר זמן חדש, פירושו סדר חיים אחר. הזמן נוקף והולך. כל סדר הזמן כולו חידוש. הזמן במערכת העולמית זה הדבר הכי משעמם ומיושן. הכי פחות מגלה חידוש. חוזר על עצמו שוב ושוב ושוב.

החידוש הגדול שאותו זמן עצמו הוא כולו חידוש.

כל רגע הולך ומכין את ה"עתידי הקב"ה לחדש את עולמו".

זאת נקודת החידוש. המתח שבין הגלות כולה - לשים את נקודת החידוש על מקום אחר. הגאולה זה לגלות.

המהר"ל עומד על כך שב"גלו" ו"גאול" השורש הוא "גל". אלה הם שני פנים של גילוי. גילוי פנים כהלכה ושלא כהלכה. הגלות והגאולה מדברים שניהם על אותו דבר עצמו המהפך למציאות אחרת.

הזמן בעולם נמתח בין הבל אחד למשנהו. דברים שמעיקרם, עוד מלפני שהם נולדו, הם כבר בלויים מזקנה... אין שום נקודת חידוש בכל השטויות האלה.

החידוש האמתי נמצא במקום שבו כביכול אנו מתכוונים אל החידוש הגדול האמתי, של עצם החיים שהם כולם חידוש.

הזמן של העבר הוא הזמן של העולם כולו. הזמן שלנו הוא ההכנה לעתיד. כך נראית הגאולה האמתית. לצאת מרשות כל מערכת חידוש מזוייפת. זאת הגלות וזאת הגאולה.

"מלך חדש", זאת הגלות. "החודש הזה לכם" זאת הגאולה.

חז"ל אומרים שכ"ו דורות קדמה דרך ארץ לתורה. דרך ארץ הכוונה סדר העולם והמהלך המסודר שהוא צריך להיות המהלך של העולם. הוא קודם כ"ו דורות. עשרה דורות מאדם עד נח. עוד עשרה דורות מנח עד אברהם. ואח"כ עוד ששה דורות: יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה.

התורה מגלה לנו שדרך ארץ מביאה לתורה. מתוך מהלך העולם אפשר וצריך להגיע לתורה. "בראשית" זו נקודת המוצא ומשם צריך להגיע לתורה. אם היו פותחים ב"החודש הזה לכם" המהלך להגיע לתורה לא היה חלק מהתורה. עכשיו שפותחים ב"בראשית" - המהלך גם הוא חלק מהתורה.

אברהם אבינו הגיע לתורה מתוך דרך ארץ. מתוך העולם עצמו. הוא לא היה במעמד הר סיני. חז"ל שואלים מהיכן למד אברהם תורה? אחד התירוצים שנעשו לו שתי כליותיו כשתי רבנים ומהם למד תורה. ועתיד הקב"ה לחדש את עולמו.

הכליות יועצות. כאשר אדם מחפש עצה, הכח של העצה נמצא בכליות.

תירוץ אחר מובא במדרש שאברהם אבינו מעצמו למד תורה. מה פירוש המילים? הכוונה שכאשר אדם חי את חייו כראוי, והוא עצמו לא נתון לשליטה של אף אחד אחר, אף אחד לא מושל בו ולא כופהו, הוא חי את עצמו - הוא יגיע בהכרח לתורה.

מי שנקי מכל מיני השפעות המעורבות בעצם חייו, יגיע לתורה. כל בני האדם לא חיים את חייהם. הם נתונים להשפעות מפה ומשם. מי שחי את הנביעה של החיים עצמם, הדבר יביא אותו לחידוש של תורה.

לכן היה צריך לספר את כל חומש בראשית, כי שם מלמדים אותנו להגיע אל "החודש הזה לכם", דרך חומש בראשית. דרך ארץ קדמה לתורה ומביאה לתורה.

נביעה. חיבור למקום החיים. שם נמצא החידוש.

זה מה שרצינו לבאר. זאת נקודת עיקר. ה' יעזור לנו ונזכה להתחבר ל"חודש הזה לכם" ולפרוש לגמרי מאותו מלך חדש שבכל יום הוא מתחדש עלינו, אבל הוא מלך זקן.

התורה קוראת לו "מלך זקן" והוא מראה פנים של מתחדש בכל יום, אבל הוא מלך זקן וכסיל. כשנצא מהשליטה שלו, אז בעזרת ה' במהרה בימינו אנו ניגאל.

ניסים

לשון הרמב"ם בפרק שמיני מיסודי התורה הלכה א': "משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו לא להביא ראיה על הנבואה".

האותות שמשה רבינו עשה במדבר אינם שונים מהאותות שעשה במצרים. אם יש טענה של אפשרות של לט וכישוף, אזי טענה זו יכולה להיאמר גם על כל השאר. אף אחד לא יכול לקרוע ים סוף. אף אחד לא יכול להוריד מן. הרמב"ם מדבר גם על כל האותות האלה. יש דופי גם במיני אותות כאלה שהגם שכל המשכפים המצויים יודו שדבר זה לא נעשה בלט וכישוף, אולי יש מכשף יותר גדול.

והמשך לשון דברי הרמב"ם: "היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו צרכנו למזון הוריד לנו את המן צמאו בקע להן את האבן כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ וכן שאר כל האותות".

לא יעלה על הדעת שיש איזשהו מכשף שיכול לעשות דברים כאלה. בליעת עדת קרח, הורדת המן ארבעים שנה, צמאו בקע להן את האבן - כמויות אדירות של מחנה ענק, מליוני בני אדם [לפי החשבון של שישים ריבוא מעשרים ועד שישים, וא"כ זה שישים ריבוא כפול שש כי כמו כן היו מגיל אפס ועד עשרים וכן

היו זקנים וכמספר הזה נשים וכמספר הזה ערב רב] ובהמות. ולכל אלה יוצאים מים בשפע...

והמשך לשון דברי הרמב"ם: "ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעניינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם ונאמר לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם", מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה". ע"כ.

הדבר תמוה. אף אחד לא מזכיר את מעמד הר סיני.

נצטוונו לזכור פעמיים ביום את יציאת מצרים עם כל הניסים שנעשו שם אבל לא מזכירים את מעמד הר סיני. חייבים לזכור את זה שהרי יש פסוק: "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב", אבל בנוסח שאנו אומרים כל יום אין אתנו הזכרה של מעמד הר סיני. מי שמגיע! בסידור עד "שש זכירות" אומר את זה, אבל זה מיעוט קטן וזה אינו חלק מהנוסח הקבוע.

"שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף", הדבר אינו מצוי שמשהו יחשוב כך על ניסים נשגבים כאלה. ואם כן, מדוע אין חשש כזה על האותות שנעשו ביציאת מצרים.

במדרש בראשית רבה פרשה ה' נאמר: אמר ר' יוחנן תנאין התנה הקדוש ברוך הוא עם הים שיהא נקרע לפני ישראל הדא הוא דכתיב (שמות י"ד) "וישב הים לאיתנו", לתנאו שהתנה עמו אמר רבי ירמיה בן אלעזר לא עם הים בלבד התנה הקדוש ברוך הוא אלא עם כל מה שנברא בששת ימי בראשית הה"ד (ישעיה מ"ה) "אני ידי נטו שמים וכל צבאם צויתי מידי נטו שמים וכל צבאם צויתי", צויתי את הים שיהיה נקרע לפני ישראל צויתי את השמים ואת הארץ שישתקו לפני

משה שנאמר "האזינו השמים" וגו', צויתי את השמש ואת הירח שיעמדו לפני יהושע שנאמר (יהושע ו') "שמש בגבעון דום". צויתי את העורבים שיכלכלו את אליהו שנאמר (מלכים א' י"ז) "והעורבים מביאים לו" וגו'. צויתי את האור שלא תזיק לחנניה מישאל ועזריה צויתי את האריות שלא יזיקו את דניאל צויתי את השמים שיפתחו לקול יחזקאל שנאמר (יחזקאל א') "נפתחו השמים" וגו'. צויתי את הדג שיקיא את יונה שנא' (יונה ב') "ויאמר ה' לדג ויקא את יונה". ע"כ.

אומרים כאן חז"ל והכוונה פשוטה שהמדובר כאן על כל הניסים הכתובים בתורה נביאים וכתובים. על כולם, כביכול, בורא העולם התנה על ניסים אלה במעשה בראשית וכבר עמדו על זה רבים מרבתינו הראשונים שהאריכו בזה מאד, [גם המהר"ל בהקדמה השניה לספר הגבורות מאריך בזה] הרמב"ם עצמו במורה נבוכים תמה מאד על המדרש והשתדל לבאר אבל מקשה שהדברים כפשוטם מאד לא מובנים. מה הכוונה. "היד ה' תקצר", למה צריך להתנות מראש וכי בלא תנאי כזה הדבר אינו יכול לקרות. האם חלילה חסר משהו ביכולת. חלילה להעלות כך על הדעת.

"וישב הים לאיתנו" - לתנאו שהתנה עמו. גם זה אינו מובן.

התוס' יו"ט במסכת אבות מדבר על זה. הדבר קשה. מה מחייב להניח את זה. למה זה צריך להיות כך ולא אחרת. מדוע זה נעשה כתנאי במעשה בראשית.

אני רוצה להקריא מלשון הזוהר בפרשת ויקרא וז"ל: רבי שמעון אומר, כתיב (במדבר ז', פ"ו) עשרה עשרה הכף בשקל הקדש, עשרה עשרה למאי קא אתיא, אלא עשרה למעשה בראשית, ועשרה למתן תורה. עשרה מאמרות במעשה בראשית, ועשרה מאמרות במתן תורה, ע"כ.

התורה רומזת כאן שהביאו עשרה עשרה הכף, כנגד עשרה מאמרות במעשה בראשית, ועשרה במתן תורה. הכוונה כפי הנראה שהמשכן כאשר הוקם כמבואר בגמרא בברכות יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, בצלאל, עושה המשכן ידע לצרף את האותיות והיינו שמעשה המשכן שווה למעשה הבריאה לכן מהאי טעמא אנו שובתים בשבת ממלאכת המשכן, כנגד מה שבואר העולם שבת ממעשה בראשית. הוא שבת ממעשה בראשית, ואנחנו שאין לנו

ממה לשבות, שהרי אין לנו שייכות ממעשיו של הבורא במעשה בראשית, אבל אנו שמים עצמנו כעין בדוגמא של מעלה וזה מחייב אותנו לשבות מהמלאכות שבעשיית המשכן, כי מלאכות אלה שוות למעשה בראשית. יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ.

הקמת המשכן היתה מעין חזרה על הבריאה. כביכול בורא העולם ברא אותנו בצלם אלוקים וכבר הזכרנו הרבה פעמים את דברי ה"נפש החיים" שבורא העולם ברא אותנו בצלם אלוקים, והכוונה בדווקא לשם הזה כי זהו שם הבריאה. שלושם ושתיים פעם כתוב "אלוקים" במעשה בראשית ובשבת עוד שלוש פעמים.

אלו הם השמות שבהם נברא העולם. ולכן כאשר הבורא ברא את האדם בצלם אלוקים, היינו שהוא ברא אותו בצלמו של בורא העולם. הגילוי של כח בורא עולם שניתן לצורת אדם זה בהקמת המשכן. כאן כלל ישראל השתתפו יחד במעשה בריאה. בדבר שהוא מקביל לבריאת העולם. זה במשכן וכך זה גם במקדשות. הראשון והשני.

כך אנו צורת אדם נצטוונו שלוש מצוות בכניסתנו לארץ, ואחת מהן היא לבנות את בית הבחירה ובכך לגלות את צלם אלוקים שבצורת האדם.

המשכן נוצר כמקום, כמו שכתוב ברמב"ן בתחילת פרשת תרומה - שהמשכן והמקדשות הם המשך למעמד הר סיני. זה נוצר כהמשך ההתגלות של בורא העולם שמשם הבורא ממשיך ומגלה תורה. המשכן הוקם כדי לחזור על מעשה בראשית וכדי להמשיך את מתן תורה במעמד הר סיני.

במשכן צריך להיות ביטוי לאותם עשרה עשרה, כנגד עשרה מאמרות במעשה בראשית, ועשרה במתן תורה. בבית המשכן מתגלים עשרת המאמרות של מעשה בראשית וממשיכים להתגלות עשרת הדברות של מתן תורה. משום כך הביאו הנשיאים עשרה עשרה.

ובהמשך לשון הזוהר שם: "במאי קא מיירי, בגין דעלמא לא אתברי אלא בגין אורייתא, וכל זמנא דישראל מתעסקי באורייתא, עלמא מתקיימא, וכל זמנא דישראל מתבטלי מאורייתא, מה כתיב (ירמיה לג כה): "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת". ע"כ.

שני הדברים הללו הם דבר אחד. שניהם הם מקיימי העולם. עשרת המאמרות של מעשה בראשית הם הבריאה, ועשרת המאמרות של מתן תורה זה המשך קיום העולם.

ובהמשך לשון הזוהר שם: "תא חזי, עשרה מאמרות למעשה בראשית, כדתנן בעשרה מאמרות נברא העולם, עשרה מאמרות למתן תורה, אלו עשרת הדברות". יש לבאר ששיטת הזוהר זה לא כשיטת התלמוד שלנו ששם מבואר (ראש השנה ל"ב) ויאמר דבראשית תשעה הו, "בראשית" נמי מאמר.

שיטת הזוהר אינה כן. כתיב (שמות כ', ב') "אנכי ה' אלקיך", וכתיב במעשה בראשית (בראשית א', ג') "יהי אור ויהי אור", דא מהימנותא דקודשא בריך הוא, אור אקרי, דכתיב (תהלים כ"ז, א') "ה' אורי וישעי ממי אירא" וגו'. ע"כ.

מצוות העשה הראשונה זו מצוה היוצאת מהכתוב "אנכי ה' אלקיך", זו מצוה האמונה.

כתוב כאן בזוהר שהאמונה נקראת אור דכתיב (תהלים כ"ז, א') "ה' אורי וישעי ממי אירא".

פירוש הדברים שהאמונה נבחנת בבטחון. אם משהו נאמן עלי אני בוטח בו. זה פירוש "נאמן" - ניתן לסמוך עליו. "יתד במקום נאמן" היינו שניתן לסמוך ולתלות עליו והוא לא יתמוטט ויפול.

הזכרנו כבר פעמים רבות שהמעיינות הם נאמנים או מכזבים. מכזבים היינו "לא נאמנים", והכוונה שכשמגיע אדם צמא למעיין שהוא סומך עליו ומוצא שהוא יבש, אף אם זה קורה אחת לשבע שנים ובסיבה מוצדקת של חוס כבוד, זה נקרא "אכזב". לא נאמן.

מימיו נאמנים זה נקרא שבכל מצב ניתן לסמוך עליהם.

מצוות האמונה זה שבורא העולם נאמן עלינו וזה נבחן בבטחון. כיון שכתוב: "ה' אורי וישעי ממי אירא", אנו רואים ש"אור" מקביל לאמונה.

מציאות אור בעולם קיימת כדי לגלות את המציאות הפיזית. היא נתפסת בעין

התגלתה בעצמה. לא דרך ראייה. יסוד הדברים הוא שכל מה שתופסים דרך ראייה - כל ראייה אפשר להפריך ועל כל ראייה אפשר לפקפק. אך אין לסתור דבר שאני רואה בעצמי - זה למעלה מכל ספק.

אני רואה וזאת עובדה! גם אם יבואו אלף איש ויסתרו זאת - אין אני מקבל.

ראייה הופכת את הדבר למסתבר אבל זה אינו מגיע לדבר שאני רואה בעצמי.

בדיני נפשות מובא בגמרא מסכת סנהדרין אמר רבי שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו וראיתי סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר ואמרתי לו רשע מי הרגו לזה או אני או אתה אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה על פי שנים עדים יומת המת היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שהרג את חבירו אמרו לא זזו משם עד שבא נחש והכישו ומת.

אם עדים היו מספרים את הסיפור הזה אף אחד לא היה מפקפק בזה. אף אחד לא היה מעלה בדעתו שקרה אחרת. האם הנהרג לקח את החרב מיד הרודף, הרג את עצמו והחזיר לרודף את החרב?...

זה לא ראייה. זה אומד דעת, ואין להרוג אדם מאומד הדעת, אף שזו השערה מאד מבוססת. בפשטות נראה שאין בין זה לבין ראייה ולא כלום, אבל הדבר אינו כך. "מה אעשה שאין דמך מסור בידי" חסרה ראיית המעשה.

כך האמונה נתבררה רק במעמד הר סיני. שם כולנו ראינו. כולנו היינו נביאים. אנחנו ראינו והדיבור היה אלינו. "וכל העם רואים את הקולות". הכל בנוי רק על זה!

להביא ראייה על איזה שהוא שבר יש כאן מעט דופי. אם אנו רואים ניסים אזי בכל דבר יכול להמצא מכחיש ובוודאי שבמשך הזמן הדבר מתעמעם והולך... כבר אינני זוכר כל כך טוב... אולי...

במעמד הר סיני הדבר נתגלה לנו בראייה ברורה. אנו שמענו וראינו והכל היה גלוי.

והעין פועלת בחלל מואר. האור הוא הגילוי של המציאות. באור העין רואה. האור הוא סיבה לתפיסת המציאות וקליטתה. יש בידינו לתפוס את המציאות רק על ידי אור.

האמונה עניינה תפיסה חדשה במציאות. "ויאמר אלוקים יהי אור", וזהו האור שעל ידו הבריאה נתפסת. האמונה גם היא אור כי על ידה מתגלית המציאות כפי שהיא באמת. זה עניינה של האמונה. "ה' אורי וישעי ממי אירא". מתגלה שהשגחתו ית' על כל פרט וענין והוא זה שמשגיח על כל אחד ואחד מאתנו והוא המכוון ונותן את מה שנותן ואת מה שלא נותן, וכל מה שיש לכל אחד זה רק ממנו אזי - ממי אירא? אין שום כח בעולם שאני צריך לפחד ממנו.

"ה' אורי"! הוא גילה לי את המציאות לאמיתה. זהו המאמר הראשון "יהי אור" והדברה הראשונה "אנכי ה'" שזהו גילוי המציאות לאמיתה.

עומק הפירוש של מה שהתכוון רבי יוחנן שמרחיבים את התנאי על כל הניסים כולם היינו שכל הניסים כולם הם תנאי במעשה בראשית. ושאלו הראשונים לשם מה זה נחוץ היד ה' תקצר? האם צריך להתנות כדי שיהיה אפשר לעשות ניסים?

התנאי אינו בא כדי לאפשר ניסים. זו שטות. "כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ בימים ובכל תהומות" - הכל בידו לעשות כרצונו.

כאן יש עומק וזו הנקודה שאני רוצה להעלות. יש כאן עומק מיוחד.

כל הניסים כולם - הדבר מפורש בדברי רבותינו ולזה מתכוון הרמב"ם - עניינם ללמד אותנו שבורא העולם במעמד הר סיני אמר: "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" במעמד הר סיני התכוון כעת שזה אנוכי שהוצאתיך, והיינו שכל מה שראית בארץ מצרים - אני עומד מאחורי זה!

מאי קמ"ל והרי גם המצרים ידעו זאת, גם בלי מעמד הר סיני? "למען תדע כי אין כה' אלוקינו" אז כעת צריך להשמיע לנו "אנכי ה' אלוקיך"? רק מי?!

זאת הכוונה של רבותינו ואת זה הם רצו ללמד אותנו שהגילוי של מעמד הר סיני היה גילוי של עין בעין. זאת התורה והיא נתגלתה לא כראיה למשהו אלא

למה זה נסמך על ניסי מצרים? כאן נמצאת נקודת העיקר. "אנכי ה' אלוֹקֶיךָ אשר הוצאתיך מארץ מצרים", כעת אתה רואה את המציאות באור הנכון כמו שהיא. הניסים באים לגלות לנו שאין דבר הנקרא "טבע", "מנהגו של עולם"...

לשון הרמב"ן בסוף פרשת בא: "מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון כאשר הזכרתי כבר".

הניסים מתכוונים לגלות לנו שכל הבריאה כולה עומדת על קיום רצונו ית' ממילא הניסים לא משנים מאומה אלא מגלים שזהו העומק של הבריאה.

בעת שהבורא אמר "יהי אור" הדברים נתפסו כקיימים. "אנכי ה' אלוֹקֶיךָ אשר הוצאתיך מארץ מצרים", מגלה לנו שכל עצמה של המציאות היא אך ורק לגלות לנו את רצונו, ובדרך כלל רצונו שהדברים יראו כ"מנהגו של עולם".

זה סוד התנאי של מעשה בראשית. התנאי שהבורא התנה זה סודו שהבריאה היא דבר מותנה ולא דבר מוחלט הבריאה היא רצונו שהבריאה תתגלה. הניסים מלמדים אותנו שהבריאה היא דבר מותנה בכך שהיא רק עד כמה שהיא עושה את רצונו.

עומק לשונו של הרמב"ן "שאינו לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם". לנו זה נתגלה במעמד הר סיני.

לא הניסים מביאים ראיה למעמד הר סיני, אלא הפוך, מעמד הר סיני הוא תפיסה שלימה של המציאות כפי שהיא נראית. במעמד הר סיני ראינו שכל הניסים באו ללמד על הכלל כולו. כל מה שראית בכל התהליך של יציאת מצרים זה כדי לגלות את ה"אנכי". ה"טבע" הנראה קבוע וקיים זה לא נכון. כל הבריאה היא כדי לגלות את רצונו.

מי שמאמין בניסים כמו שמצרים מאמינים בהם אזי עליו כותב הרמב"ן שאין לאדם זה חלק בתורת משה רבינו!

כאשר רבי חנינא בן דוסא אמר לאשתו להדליק חומץ, הוא לא התכוון לעשות נס אלא הוא התכוון שכל המציאות כולה היא אותו נס, אם זה יקרה אזי זה בדיוק אותו נס כמו ששמן דולק.

זה מה שתורת משה גילתה בעומק של הניסים.

לזה מתכוון הרמב"ם כשהוא אומר "שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי".

זה עניינם של התנאים שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית לא כדי שהתנאים יתאפשרו אלא זהו הלימוד שעלינו ללמוד מהניסים: הבריאה קיימת כדי לגלות את רצונו.

"עולם" מלשון "העלם". הבורא הוא "א-ל מסתתר". כאשר יש נס אין כאן ראייה שיש מישהו יותר חזק שיכול לשנות כרצונו אלא זה מה שהתגלה ב"אנכי ה' אלוֹקֶיךָ", כל הבריאה כולה קבלה אור חדש.

אנו תלמידי משה רבינו רק אם נאמין שבכל מה שאנו רואים אין בכך משום "טבע", או "מנהגו של עולם".

ב"מנהגו של עולם" כאשר נופלות פצצות יש הרוגים רבים. לא כ"ש כאשר נופלות מאות ואלפי פצצות...

אנו קיימים בנס. אנו לא קיימים ב"מנהגו של עולם".

העולם כולו לא מקבל כדבר פשוט שאנו קיימים. להיפך. אם אנו קיימים זה בנס גמור נגד "מנהגו של עולם". אז על מי אנו סומכים?! על אותו "מנהגו של עולם"... על אותם כוחות שמייצגים את "דרך הטבע"?

זאת הנקודה שרצינו להאיר והלוואי שנבין את זה ואז נזכה ונראה את זה יום יום.

החודש שהיה אביב

במשנה במסכת מגילה (דף כ"ט) ראש חדש אדר שחל להיות בשבת - קורין בפרשת שקלים. חל להיות בתוך השבת - מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת. בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית "החודש הזה לכם".

אומר על זה רש"י: ברביעית החודש הזה לכם - ששם פרשת הפסח.

זה מאד לא מובן. כתוב: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל", ובמשנה (מגילה ל"א ע"א) מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו. ובגמרא (שם ד' ע"א) משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום: הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג.

מדוע פרשת החודש הזמן שקוראים אותה הוא בשבת שמברכים חודש ניסן? ברביעית החודש הזה לכם, ששם פרשת הפסח - זה נקרא בזמנו? בפסח עצמו בכלל לא קוראים את זה, כי קראנו כבר בפרשת החודש, והרי עיקר הדין לקרוא את הפרשה בזמנה.

למה היום שמקדשים בו את חודש ניסן, נקרא הזמן לקרוא בו את פרשת הפסח. זה לא מובן.

ננסה קצת להיכנס לענין.

בסוף פרשת בא כתוב: "וידבר ה' אל משה לאמר קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא" - זאת הפרשה שאנו מניחים בכל יום בתפילין, "ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחוזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ היום אתם יוצאים בחדש האביב".

לשון הרמב"ן וטעם קדש לי - שיקדש אותם מיד, שתהיה המצוה נוהגת במדבר. והוסיפה הפרשה [-פרשת קדש לי] מצות רבות, שיזכרו היום והחודש שהיה אביב, וישמרו את החקה הזאת למועדה, וכו' ע"כ.

כתוב ברמב"ם (פ"ז מהלכות חמץ ומצה ה"א): מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר: "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים", כמו שנאמר: "זכור את יום השבת".

המפרשים מביאים את זה בשם הסמ"ג. כמו שבורא העולם ציוה לזכור את יום השבת - ביום השבת, כך נצטוו לזכור את יום יציאת מצרים - ביום יציאת מצרים, זה "היום הזה". "זכור את היום הזה" - ביום הזה. יום היציאה מחייב לזכור את היציאה, בו ביום.

מה שהרמב"ן מוסיף: והוסיפה הפרשה מצות רבות, שיזכרו היום והחודש שהיה אביב.

אני משתדל להזכיר בכל שנה את דברי הרמב"ן האלה, כדי שידעו שיש מצות עשה מדאורייתא שאף אחד לא יודע ממנה. זה לא מוזכר בשו"ע ואני לא יודע בדיוק מתי העמידו אותנו לקיים אותה. צריך שיזכרו את היום - זה עצם מצות סיפור יציאת מצרים, אבל צריך גם שיזכרו את החודש שהיה אביב.

מתי זוכרים את זה? מתי זה נוגע? זאת מצוה דאורייתא. אף אחד לא מזכיר את זה ולא מעורר אותנו לעשות את זה. יש חומרות רבות בענייני פסח, בדברים שהם רחוקים מאד מאד מלהיות מצות עשה מדאורייתא, וכאן יש מצוה נשכחת.

עכ"פ אנו מצווים מהתורה לזכור את החודש שהיה אביב. מה בדיוק צריך לזכור? שהחודש היה אביב? מה צריך לזכור ומה צריך פה לדעת? איך אנו מקיימים את המצוה הזאת?

נשתדל קצת להרחיב ויעזרנו הבורא שנגיע לביאור הדברים.

אם ישאלו כל אחד, מה נצטוו בליל הסדר? המצוה הפשוטה היא לספר ביציאת מצרים, ומספרים שכך גם נהגו גדולי התנאים שהיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה. זאת המצוה.

בזה נצטוו ובזה אנו מחוייבים.

נקריא שוב את לשון הרמב"ם, שם כתוב בפירוש לא כך. מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן.

המצוה היא לא לספר ביציאת מצרים, אלא לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים.

זאת מצוה אחרת. אפילו אם נניח שהיציאה עצמה היתה נס, היא לא נראתה כל כך כנס גלוי, ואילו אנו צריכים לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים, והמצוה היא בליל חמשה עשר בניסן.

יתר על כן בהמשך דברי הרמב"ם (שם ה"ב) כתוב: לפי דעתו של בן אביו מלמדו, כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש ברוך הוא ויוציאנו לחירות, ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו, הכל לפי דעתו של בן. ע"כ.

תם שואל מה זאת. הוא שואל שאלה אלמנטרית. מה קרה? הוא מבחין בשינוי כלשהו, וכך הוא שואל.

רוב דיני הסדר, הם כדי שישאלו התינוקות. הטרחה הרבה שאנו טורחים בליל הסדר זה לעשות ממי שאינו יודע לשאול - תם. זה ההישג. אותם תינוקות שמקסימום יכולים לשאול 'מה זאת', עלינו להביא אותם כדי לשאול מה זאת.

בזה אנו צריכים הרבה לטרוח, עושים דברים משונים כדי שהתינוקות ישאלו.

כתוב ברמב"ם: כיצד? אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש ברוך הוא ויוציאנו לחירות.

כך אומרים לבן קטן או טיפש.

ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו, הכל לפי דעתו של בן. אף מילה לא מוזכרת על היציאה עצמה.

לבן קטן או טיפש אומרים שהיינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש ברוך הוא ויוציאנו לחירות - זה לא סיפור לבן חכם. לבן חכם מספרים ניסים שנעשו על ידי משה רבינו.

את זה יודע כל אחד שמשה רבינו כלל לא מוזכר בהגדה, וכאן כתוב שצריכים לספר ניסים שנעשו על ידי משה רבינו.

בנוסחאות שלנו בהגדה, שמו של משה רבינו מוזכר בדרך אגב, לא כדי להזכיר את שמו אלא כדי לא לקטוע פסוק באמצע. לכן מסיימים: "וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו". זה נקרא הזכרה בדרך אגב שבדרך אגב...

כתוב כאן שזאת ההבחנה בין דעת יותר גדולה לדעת של קטן. לבן קטן או טיפש מספרים שיצאנו ממצרים היינו כעבד זה או כשפחה זאת ויצאנו לחירות. לבן חכם מספרים את כל מה שאירע לנו במצרים ואת הניסים שנעשו על ידי משה רבינו.

מפורש בדברי הרמב"ם שעיקר המצוה זה לא לספר את היציאה. ומה נעשה שבכל זאת בכל מקום כתוב שהמצוה היא לספר ביציאת מצרים. גם על התנאים כתוב שהיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה.

בוודאי שאנו מספרים ביציאת מצרים, אבל זאת לא יציאה מטריטוריה לטריטוריה, מארץ מצרים למדבר, אלא זו יציאה ממציאות אחת - למציאות שניה. יציאה מהנהגה אחת להנהגה שניה. מהנהגה שהיתה עד אז - יצאנו להנהגה אחרת.

נשתדל עד כמה שאפשר קצת להבין.

המשמעות של ניסים, או כמו שכתוב ברמב"ם "ניסים ונפלאות", המשמעות היא הגילוי.

ידועים הדברים הכתובים ברמב"ן בסוף פרשת בא באריכות רבה, שהניסים מעמידים אותנו על תפיסת מציאות אחרת שהיא כולה אמונה.

בד"כ אנו חיים בעולם מסודר, 'עולם כמנהגו נוהג'. כך הדברים נמשכים והולכים ובדרך כלל הם נמשכים והולכים כצפוי.

המהלך שכביכול בורא העולם גילה שהנהגה של כלל ישראל היא בהנהגה של ניסים ונפלאות. זו הנהגה שמגלה שבורא העולם מטפל בנו, לא במה שנקרא 'עולם כמנהגו נוהג', אלא זו הנהגה מיוחדת שבורא העולם נוהג בנו, "כאשר ישא האומן את היונק". כביכול בורא העולם נושא אותנו על כתפיים. אנו מונהגים על ידו בשימת לב מיוחדת.

"ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא וגו', "וְהָיָה - שם הוי"ה - הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה".

בורא העולם הולך איתנו, מאיר לנו ומראה לנו את הדרך. "לנחותם הדרך".

בורא העולם העמיד את עצמו כ'מורה דרך' שלנו. הוא הולך לפנינו ומראה לנו איך ללכת.

זאת הנהגה אחרת. זאת הנהגה שאין לה שום שייכות לאופן איך שהעולם נראה. העולם נראה כ'עולם כמנהגו נוהג', וכך חיים כל בני האדם בעולם ובדרך כלל זה כולל גם אותנו. 'עולם כמנהגו נוהג'. מעיקר הדין גם אנחנו חייבים לדעת ש'עולם כמנהגו נוהג'.

כשאנו אומרים 'יציאת מצרים', הכוונה שזאת יציאה מצורת ההנהגה שהיתה מצרים.

על מצרים כתוב בחז"ל בספר הזהר ש"מצרים" זו מילה המתחלקת לשניים, כאילו היינו אומרים: "מיצר-ים".

על הים כתוב: "זה הים גדול ורחב ידיים". הים הוא גדול.

בלשון חז"ל הים נקרא "מים שאין להם סוף". צריך להבין. מה זאת אומרת 'אין להם סוף', הרי יש להם סוף.

עומק הדברים שהסוף הוא לא מכוחם של המים. המים כשלעצמם הם לא מוגבלים הם היו מציפים את כל העולם כולו ולא היו נעצרים כלל. הגמרא אומרת שכל גל וגל הולך לשטוף אל כל העולם כולו, כי הים מצד עצם טבעו זה להתפשט, להתרחב ולכסות את הכל. הים בעצם צריך היה לכסות את כל העולם כולו, הרבה יותר מפעם אחת, רק על זה נאמר: "גבול שמת בל יעברון בל ישובון לכסות הארץ".

היבשה היא מוגבלת מעצמה. יש לה גבולות. כל יבשה היא מקום מסוים לעצמו. אין שם שום התפשטות והתרחבות.

הים לכשעצמו מציף את העולם עשר פעמים. הגל הראשון אומר 'אני אציף!' והוא נעצר בגבול ששם לו הבורא. הגל השני לא מתייחס וכך השלישי וכן הלאה.

המים אין להם סוף כי הם מצד עצמם היו מתפשטים בלי גבול. הם 'מים שהם אין להם סוף'. הסוף הוא לא מהם, אלא מסיבה אחרת. כמו שכתוב בירמיהו: "האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חק עולם ולא יעברנהו ויתגעשו ולא יוכלו והמו גליו ולא יעברנהו".

הרי אני שמתי גבול לים, כדי שהים לא יציף את כל העולם כולו, והגבול הזה הוא גבול דק וקטן שצריך לעמוד מול הכח הכביר של המים. פיסת חול קטנה עומדת ועוצרת את המים האדירים. היא עוצרת ולא נותנת להם להמשיך ולכסות את העולם אז איך אתם לא יראים.

תראו עד כמה שאנו תלויים כולנו על קורי עכביש. מה שמחזיק אותנו זה בעצם כלום, רק רצונו של בורא העולם, אז איך אתה יכול לעשות מעשה נגד רצונו של בורא העולם. "האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים".

מה שמגלה את הבחינה של 'אין סוף' בבריאה, זה הים שהוא גדול ורחב ידיים.

כתוב בגר"א שהתורה שנלמדת מהים זו תורה עמוקה ופנימית יותר. בסוגיה בב"ב בפרק המוכר את הספינה מבוארים כל ענייני הים. אלה הם סתרי תורה ממש, פנימיים שבפנימיים, זה משום שהמים 'אין להם סוף' והם מגלים את אותם רזי תורה ששייכים לבחינה של 'אין להם סוף'.

מצרים - מיצר ים. כלומר, מצרים היא מה שמצר ושם את הדברים במקום צר. המערכת הזאת שהיתה צריכה להיות המערכת שמגלה את הבחינה שנקראת 'אין סוף', מצרים מביאה אותה במצור ובמצוק. מצרים שמה את הדברים בתוך גבולות צרים. 'להצר' זה נקרא לשים במקום צר דבר שהוא מאד רחב. בלי גבול.

זה מה שמצרים עושה.

מצרים מבדילה אותנו מהבחינה שנקראת 'אין סוף'. מצרים לא מתחברת למציאות הזאת בכלל. מצרים היא כולה בתוך עצמה. כמו שכתוב בפסוקים מפורשים, מצרים לא מחכה אפילו למטר מהשמים. הם לא נושאים את העינים למעלה. מצרים שותה וניזונת מהיאור, כמו שכתוב: "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק". המים מגיעים מלמטה ולא מהשמים.

מצרים נמצאת בתוך הגבולות של עצמה והיא ניזונת מתוך עצמה. אין לה שום נקודת חיבור למה שנקרא 'בלי גבול'. האלוהות שלהם - בר מין - היא פרעה שעשה עצמו אלוה. שום חיבור למשהו נשגב יותר.

"יציאת מצרים" זה נקרא לצאת מהמיצר הזה. וגמר יציאת מצרים, הוא כמו שכתוב בפסוק: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה". יציאת מצרים היא ללכת אל "ההר הזה". לשם הגיעו ביום החמישים, זאת הגימטריה של "ים".

צריך לצאת ממצרים כדי לזכות ולהגיע לדרגה של חמישים, שמגיע אחרי המ"ט שזה כל הפרטים שיש בבריאה. אח"כ מגיעים לדרגה של "כל".

כתוב במדרש: "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא

האגגי". עד היכן גדלו? כתוב בפסוק: "וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו".

היה נראה לו להמן שיש בו ענין אלוהי. הוא עשה עצמו אלוהות. הוא ופרעה.

המן ראה את עצמו כאחד שיש בו משהו שהוא מחוייב המציאות. הבריאה היא בסך הכל שבע כפול שבע, ששת ימים והיום השביעי, וכל יום מצורף לשאר הימים. זה המקסימום שאנו יכולים להגיע בבריאה, שבע כפול שבע. משם והלאה אנו מגיעים למה שמעבר לזה. מי שרואה את עצמו מעבר לזה - רחמנא ליצלן - זאת עבודה זרה בפועל.

כש"יצאנו ממצרים", הכוונה שיצאנו מצורת מציאות אחת לצורת מציאות אחרת. יצאנו מצורת מציאות קטנה, שאין בה מה שנקרא חיבור ל'אין סוף', צורת מציאות קטנה וצרה של 'עולם כמנהגו נוהג'. ואם הדברים הם 'לא כמנהגו נוהג', אנו לא תופסים אותם.

וכאן כביכול בורא העולם מוליך אותנו בניסים ונפלאות. כל אותם ארבעים שנה היו מחוץ לגמרי של מה שנקרא 'עולם כמנהגו נוהג'. בשום נקודה זה לא היה 'עולם כמנהגו', לא בעצם הקיום, לא במים ששתינו ולא בכל ההנהגה כולה.

זאת "יציאת מצרים".

לכן, אם נצטיינו לספר ביציאת מצרים אז לילד קטן צריך להגיד לו את יציאת מצרים ולא יותר. אי אפשר לספר לו יותר. לדידו 'לצאת' ממקום לצאת מהחדר או מהבית. זה נקרא 'לצאת'.

לבן גדול או חכם אומרים לו 'יצאנו ממצרים', והכוונה שיצאנו מצורת מציאות אחת לצורת מציאות אחרת. יצאנו ממצרים. זה הסיפור. לזה צריך להגיע.

יש כאן נקודה אחת שהיא נקודת עיקר. צריך היטב להבין את זה. זה עיקרו של דבר.

החג נקרא "חג המצות". צריך מאד להשתדל להבין את הקשר. למה יציאת מצרים מחייבת אכילת מצות. מה עניינה של המצה שבזה היא מצטרפת ליציאת מצרים.

החג נקרא "חג המצות", ונקרא "זמן חירותנו". מה ל"חירותנו" ול"מצות". הזמן הוא "זמן חירותנו", והחג הוא "חג המצות".

כאן יש נקודת עומק שבסופו של דבר הדברים מתבארים להדיא מדברי הרמב"ן. מערבבים קמח ומים, עושים עיסה ולשים אותה. הקמח והמים הטעם שלהם הוא טעם מצה.

החמץ לא מגיע מהקמח ומהמים עצמם, אלא מהשהות. אנו מצרפים לקמח ולמים את ענין השהות. אנו מצרפים לזה את המימד של הזמן. השהות יוצרת את הטעם הנוסף הזה. זה לא טעם שנובע מתוך הדברים בעצמם, אלא זהו טעם שחל פה מדבר שהוא לא מכח הדברים בעצמם.

הדין של חמץ זה דין בפסח. בפסח לא אוכלים חמץ כל שבעת ימי הפסח. אבל מהפסוק: "ושמרתם את המצות", מביא רש"י את דברי הגמרא: רבי יאשיה אומר אל תהי קורא "את המצות", אלא "את המצוות", כדרך שאין מחמיצין את המצה, כך אין מחמיצין את המצווה, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד.

מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה.

נגיד את זה במילים אחרות. נצטיינו במצוה מסוימת, איזו מצוה שתהיה, ואנחנו חייבים לעשות את המצוה כך שלא תהיה כאן שום שהות. השהות נותנת טעם נוסף, שקרי, בדבר. טעם נוסף שהוא לא הטעם האמיתי של הדבר בעצמו. אם אנו מחמיצים את המצוה - המצוה החמיצה. היא חמץ. קיימנו את המצוה, אבל הפסדנו את 'בחינת המצה' שבמצוה.

כל מצוה יש בה 'בחינת מצה'. "ושמרתם את המצות - ושמרתם את המצוות".

יש כאן עומק מיוחד.

פירוש המילה "מצה" זה ריב. כמו שידוע, "כִּי יֵצְאוּ אֲנָשִׁים", "הֵן לָרִיב וּמִצָּה תִּצְוֶנוּ וְלִהְיוֹת בְּאֶגְרֹף רָשָׁע" (ישעיהו נ"ח, ד'). "מצה" נקראת מריבה.

כתוב כאן שבכל מצוה שאנו עושים, אנו צריכים להיות בריב עם העולם. כל מצוה צריך שיהיה בה משהו של 'מצה'.

את הנקודה הזאת אני מבקש להבהיר היטב. זאת נקודת עיקר.

אנו חיים בעולם שנראה לנו כעולם קיים, ממשיך להתקיים, אם הדבר קיים כעת, הוא יהיה קיים גם בעוד רגע - כי הוא קיים. הוא ממשיך להתקיים עד שבא משהו ושורף אותו או מבטל אותו בכל אופן.

הדבר הזה הוא טעות נוראה. כל מי שחושב כך, חי במציאות לא אמתית.

הרבה מאד פעמים הזכרנו את הדוגמא להראות לנו עד היכן הדברים מגיעים, עד כמה זה לא נכון. כשאנו מסתכלים על נר דולק, הוא נראה לנו דבר ממשיך וקיים. כל זמ שהוא דולק הוא ממשיך לדלוך. כשאני מסתכל עליו הרבה, אני רואה כל הזמן את אותו נר. כמו שאני מסתכל על ספר זמן מה, אני ממשיך לראות את אותו ספר.

בנר, כל בר דעת מבין שזה לא ייתכן. האש שראיתי ברגע הקודם כבר נשרפה, כעת אני רואה את השריפה של עכשיו, והשריפה של אח"כ היא מטיפת שמן אחרת.

לנו זה נראה דבר קבוע וממשיך. למעשה זה הרף עין אחרי הרף עין, שבכל הרף עין אני רואה מציאות אחרת. כעת שורף משהו אחר וזו אש אחרת.

לנו זה נראה המשך אחד.

אילו היינו תופסים את הבריאה תפיסה אמתית כראוי, כמו שצריכים לתפוס, היינו יודעים נאמנה, שכל קיום הוא כוח. היום יודע זאת כל ילד, גם המדע נזכר כעת להגיע למסקנה הזאת שכל קיום הוא כוח.

לנו נראה שהדברים קיימים והם שקטים. הנר לא זז. אם לא פותחים את החלון הוא לא עושה שום תנועה. הוא נשרף בשקט.

אם אנו בני דעת אנו יודעים שאלה מציאויות שמתחדשות בכל הרף עין. אי אפשר בכלל לראות אש אחת. האש הזאת היא אש שמבעירה הלאה, וזה טבעה של אש שאם לא קוטעים אותה, היא ממשיכה ודולקת בהבערה של דברים אחרים. אבל זה לא המשך. אי כאן שום המשך. יש כאן מציאויות חדשות.

הבריאה כולה היא גילוי של כוח. אין הויה שהיא לא כולה כוח.

אנחנו יודעים את זה, אבל המדע הגיע בדרכו שלו והיום זה ידוע ומפורסם לכל ילד. אין בעולם רק אנרגיה. כוח. עצם ההיות זה כוח. כוח פועל, רק ברגע שהוא מפעיל את הכוח.

יש מציאות שכוח פועל רק אחרי שהוא נגמר. זה אם אני לקחתי אבן והכנסתי בה כוח להגיע עד שם, הכוח ממשיך לפעול עד כמה שאני הכנסתי בו. הדבר הולך ומכלה את הכוח עד שהוא נגמר.

כשהכל נגמר זה בדיוק כמו נר.

האש אין בה ממש. מידי מששא אית ביה. האש זה חץ. האש זה כוח, והכוח כלה. ואם זה ממשיך - זה כוח אחר, ועוד כוח ועוד כוח. כל הרף עין יש לו את הכוח שלו אחרת הוא לא היה ממשיך.

החמץ הוא השקר הגדול של הבריאה. החמץ הוא הטעם של דבר שנמשך והולך הלאה. הפנים האלה של הזמן שהוא הולך הלאה, נמשך. ממשיך הלאה. הפנים האלה הם פנים לא נכונים. אלה לא הפנים האמיתיים. המציאות עצמה היא מציאות שבכל הרף עין נתון היא מתהווה מחדש. אם הדבר מפליא - לחשוב על נר דולק.

הנר מתהווה מחדש בכל הרף עין.

החומר של חמץ, זה כשאני נתתי לדבר הזה להמשיך להתקיים, ובכך הוא קבל טעם שזה לא הטעם שלו. קמח ומים יש להם את טעמם שלהם, זהו הטעם של מצה, אבל אם נתתי לדבר הזה לשהות ולהמשיך, הדבר הזה מקבל טעם שהוא שקר. זה לא טעם אמת.

התורה מצוה לא לאכול חמץ. התורה צותה שכשאנו יוצאים ממצרים התחייבנו לא לאכול חמץ.

נקריא את לשון הרמב"ן בסוף פרשת בא: ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות ע"ג בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם

זה מה שכתוב ברמב"ם: לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו על ידי משה רבינו. כך צריך לספר לבן החכם.

"ניסים שנעשו על ידי משה רבינו", הכוונה ניסים ונפלאות שהם תורה, ואנו צריכים ללמוד אותם כמו שלומדים תורה. ואם אנו לא לומדים את התורה שנלמדת מהניסים, אז אין לנו חלק בתורת משה רבינו, כי משה רבינו הוא זה שעשה את הניסים.

הניסים נעשו וניתנו לנו כמתן תורה.

לא צריכים להזכיר את שמו ואין שום ענין להזכיר את שמו. מה שצריכים להזכיר זה שהניסים הם תורה. "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". זה מתן תורה בעצמו.

אם אנו אוכלים חמץ, הכוונה שאנו מבקשים את הטעם שהוא שקר, הטעם שהוא לא אמת, זה לא הטעם של הדבר, אלא טעם של דבר שהוא חיצוני לדבר, והוא בעצם בכלל לא קיים. כי זה הנסיון הגדול שלנו.

יציאת מצרים הולידה את צורת האדם שאמורה לתקן את חטא אדם הראשון. אדם הראשון חטא כשאכל ממה שבורא העולם אמר לו לא לאכול. בורא העולם אסר עליו לאכול מעץ הדעת, ואדם הראשון אכל.

איך זה התחיל? את מה הוא אכל? את עץ הדעת? לא ולא. הוא אכל את מה שהאשה ראתה. "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל" - זה שקר. היא ראתה שקר. "וכי תאווה הוא לעינים" - זה עוד שקר. האמת שצריך היה לברוח מהעץ הזה. הוא תועבה לעינים. אסור להסתכל עליו ואסור לראות אותו. אבל "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל". כך היא ראתה, בשעה שהעץ רע מאד למאכל.

"טוב העץ למאכל" - שקר. "תאווה הוא לעינים" - עוד שקר. "ונחמד העץ להשכיל" - עוד שקר.

את הדברים האלה היא אכלה, היא לא אכלה את עץ הדעת בעצמו. היא אכלה דבר שקר. דבר שהוא לא קיים.

מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו "איכה ידע א-ל ויש דעה בעליון" (תהלים ע"ג, י"א), ומהם שידודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח הא-ל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלו-ה מחדשו, וידוע ומשגיח ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלקים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כלה. וכו'. ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד.

כל דברינו קורים בהרף עין שהם קורים, ומה שקורה בהרף עין הבא, קורה בהרף עין הבא.

יציאת מצרים הביאה לעולם את מה שנקרא 'ניסים ונפלאות', ובכך יצאנו מהעולם של 'מנהגו של עולם', לעולם של 'ניסים ונפלאות'.

הניסים והנפלאות הם תורה בשבילנו, כי הם המלמדים אותנו שכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם "טבע" ו"מנהגו של עולם".

אם דרכו של בורא העולם בניסים, כך הוא נוהג תמיד. הוא לא מפסיק או הולך לנוח, כמו שאליהו היתל בנביאי הבעל: "קראו בקול גדול כי אלהים הוא כי שיח וכי שיג לו וכי דרך לו אולי ישן הוא ויקץ".

אם מבינים הבנה מינימאלית, מבינים שאם הוא עושה ניסים, אם זאת ההנהגה - אז תמיד הוא עושה. אם הוא עושה דברים שנראים טבע, זה כמו שכתוב בנביא: "אכן אתה א-ל מסתתר". כשהוא לא עושה ניסים, הוא מסתתר. איפה? תחת כל מיני מקרים שנראים לעין - לא של בר דעת גדול - כדרך הטבע. הדברים כאילו קיימים לעצמם ובורא העולם לא נמצא פה. הבלים.

יציאת מצרים מלמדת. הניסים והנפלאות של מצרים הם תורה שאנו צריכים ללמוד מהם, ואם אנו לא לומדים מהם - אין לנו חלק בתורת משה רבינו.

והשקר הזה התערב בעצם הקיום של אדם הראשון, וכך הוא הפך להיות מיצור אמתי שנברא על ידי בורא העולם, להיות יצור שקר, שמעורבת בו מציאות של שקר.

שקר לא יכול להתקיים לעולם, לכן האדם חייב למות.

שיקרא לא קאי, קושטא - קאי. "שִׁפְתַּי אֶמֶת תִּכְוֶן לְעַד וְעַד אֶרְגִּיעָה לְשׁוֹן שִׁקְרִי".

התקון הוא לצאת ממצרים ולאכול את הטעם האמתי.

מי שאוכל מצה, נמצא בריב עם העולם. העולם מראה את עצמו לא כך. העולם מראה את עצמו כדבר קיים שיש לו המשך קיום.

מי שאוכל מצה, רב עם העולם. אני לא רוצה את מה שהעולם מציע לי. אני אוכל מצה. אני לא מוכן לאכול את תוספת הטעם שהשהות נותנת, כי זו תוספת טעם של שקר, שהיא לא מאמתת המציאות.

דבר מעניין. "לחם" זה מלשון "מלחמה". "מצה" זה מלשון "מריבה". כשבורא העולם התיר לנו לאכול לחם אחרי ששבעה ימים לא אכלנו חמץ, פירוש שאנו יכולים לנצח גם את הטעם הזה ולכבוש אותו. כשאוכלים מצה אני לא רוצה לכבוש שום דבר, אלא אני רוצה רק לריב עם העולם. אני דוחה אותו.

זכינו אם כן לנסות להבין את המשמעות האמתית של יציאת מצרים.

נחזור לדברי הרמב"ן שהתחלנו בהם שאנו חייבים לזכור את היום - זאת מצות סיפור יציאת מצרים בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. זאת המצוה הידועה. ויזכרו החודש שהיה אביב. מה זה? איך מקיימים את המצוה הזאת.

פירוש המושג 'חודש אביב', 'אביב' זה ביכור. בראשונים כתוב שניסן זה מלשון 'ניצן' הנצו החיטים והשעורים. אלה הם הדברים שצומחים בזמן הזה. קציר שעורים זה בשבועות.

ניסן זה חודש האביב, היינו שהדברים הנעלמים יוצאים בו לגילוי. 'יזכרו החודש שהיה אביב', פירוש שעלינו לזכור שפסח חל בחודש שדברים נעלמים וחבויים מנצחים, עולם על פני השטח ומתגלים.

אנו צריכים לזכור שני דברים, וזאת פרשת החודש בעצם. ביום היציאה אנו צריכים לזכור שיצאנו ממצרים. זאת התוצאה של כל הניסים כולם. יצאנו בפועל.

חוץ מזה יצאנו לגילוי חדש של מציאות אחרת שלא היתה ידועה וגלויה, והיא צמחה ונתגלתה בחודש הזה. זה פירוש "החודש הזה לכם".

פירוש המושג 'חודש אביב', כמו שכתוב בפרשת ראה: "שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלקיך". ובפרשת בא כתוב: "היום אֶתֶם יִצְאִים" - זאת זכירת היום, "בחודש האביב". אנו לא רק יוצאים ביום היציאה, אלא אנו יוצאים בחודש האביב. יש כאן תוספת יציאה שכאן מתגלה ומבכיר משהו חדש. יוצא כאן משהו לגילוי שהיה נעלם וסתום. זה נקרא 'חודש האביב'.

"יזכרו החודש שהיה אביב", פירוש שאנו צריכים תמיד לזכור שני דברים: שהיו ניסים ונפלאות במצרים, כל הניסים שהביאו ליציאת מצרים בעצמה, זה שייך ל"היום אתם יוצאים". זאת המסקנה והתולדה של כל הניסים והנפלאות. "בחודש האביב" - זה ענין היציאה הפנימית שנתגלתה. יציאה למציאות אחרת. זה "חודש האביב".

החודש הזה מחדש לנו דברים שלא ידענו, והוא מוציא לגילוי דברים שמתחדשים עכשיו. זה מה שמתחדש ביציאת מצרים על ידי הניסים והנפלאות.

הקריאה של "פרשת החודש" זו קריאה מיוחדת ששייכת לחודש. זאת קריאה מיוחדת שעניינה הגילוי של מה שנתגלה בחודש, לא ב"היום אתם יוצאים". "היום אתם יוצאים" זה גילוי שנתגלה במועד, ושם אנו מספרים ביציאת מצרים בשעה שמצה ומרור מונחים לפנינו.

אבל יש עוד קריאה שהמועד שלה הוא החודש.

צירוף המילים "חודש האביב", פירוש שכאן מתחדש דבר שיוצא לגילוי בחודש הזה.

זה הגילוי של המציאות האחרת.

הדברים ידועים. ההבדל שבין שנה וחודש, 'שנה' זה דבר שחוזר ונשנה על עצמו תמיד. 'חודש' הוא דבר שמתחדש.

כתוב בקדמונים, גם בשל"ה, ש'פרעה' בגימטריה 'שנה'. "עבדים היינו לפרעה", יצאנו מ"שנה" ל"חודש".

"חודש" הוא גילוי של זמן שמתחדש. בעומק הדברים הפירוש 'מתחדש', זה בכל הרף עין. תמיד מתחדש.

זה מה שרצינו לבאר.

אני מקווה לפחות שהציבור כולו, כל אחד ואחד הוא 'בן גדול וחכם', והוא צריך לספר לעצמו את אותה יציאת מצרים שמספרים לבן גדול וחכם. לא את היציאה שמספרים לקטן או טיפש.

יצאנו ממציאות אחת ועברנו למציאות אחרת, שונה לגמרי. "היום אתם יוצאים בחודש האביב".

פסח כשר ושמח.